

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВАДИМА ГЕТЬМАНА

Факультет міжнародної економіки і менеджменту
Кафедра міжнародної торгівлі і маркетингу

ОСВІТНЬО-ПРОФЕСІЙНА ПРОГРАМА	«МІЖНАРОДНА ЕКОНОМІКА»
ГАЛУЗЬ ЗНАНЬ	05 Соціальні та поведінкові науки
СПЕЦІАЛЬНІСТЬ	051 «Економіка»

Форма навчання: заочна

КВАЛІФІКАЦІЙНА БАКАЛАВРСЬКА РОБОТА

на тему: **«НЕРІВНОМІРНІСТЬ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ КРАЇН В
УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ»**

здобувача(ки) __Тишлек Єлизавети Михайлівни_____

(ПІБ, підпис)

Науковий(ва) керівник(ця): _к.е.н., доцент Іщенко А.В._____

(науковий ступінь, учене звання, ПІБ)

(підпис)

**Робота допущена до захисту перед екзаменаційною комісією з атестації
здобувачів вищої освіти (ЕК)**

Завідувачка кафедри: д.е.н., професорка Циганкова Т.М.

(підпис)

Київ 2023

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВАДИМА ГЕТЬМАНА

Факультет міжнародної економіки і менеджменту
Кафедра міжнародної торгівлі і маркетингу

ОСВІТНЬО-ПРОФЕСІЙНА ПРОГРАМА
ГАЛУЗЬ ЗНАНЬ
СПЕЦІАЛЬНІСТЬ

«Міжнародна економіка»
05 Соціальні та поведінкові науки
051 «Економіка»

ПОГОДЖЕНО

Керівник проектної групи (гарант)
 освітньо-професійної програми
 «Міжнародна економіка»

Столярчук Я.М.

(підпис)

20__ р.

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувачка кафедри міжнародної
 торгівлі і маркетингу

Циганкова Т.М.

(підпис)

20__ р.

ІНДИВІДУАЛЬНЕ ЗАВДАННЯ

Здобувачу(ці) вищої освіти Тишлек Єлизавети Михайлівни

Заочної форми навчання

на підготовку кваліфікаційної бакалаврської роботи

на тему «Нерівномірність економічного розвитку країн в умовах глобалізації»

Тему затверджено наказом ректора Університету від "06" квітня 2023 р. № 560-ст

Кваліфікаційна бакалаврська робота виконується на матеріалах

міжнародних організацій та статистичних агенцій

План кваліфікаційної бакалаврської роботи

Розділ 1	Теоретичні засади вивчення нерівномірностей економічного розвитку	
Розділ 2	Регіонально-галузеві аспекти нерівномірностей економічного розвитку	
Об'єкт дослідження:	система економічних та політичних взаємовідносин між країнами.	

Предмет дослідження:	передумови та причини виникнення нерівномірності економічного розвитку країн світу та потенційні механізми її подолання.
Мета кваліфікаційної бакалаврської роботи:	на основі вивчення передумов та основних причин виникнення глобальної проблеми нерівномірності економічного розвитку країн світу обґрунтувати потенційні механізми її розв'язання.

Конкретні завдання, які здобувач повинен виконати для досягнення поставленої мети:

У розділі 1	визначити сутність та ключові фактори виникнення нерівномірностей економічного розвитку країн; узагальнити класифікацію країн світу за критеріями нерівномірності економічного розвитку; охарактеризувати структурні деформації міжнародної економіки через нерівномірність економічного розвитку.
У розділі 2	проаналізувати нерівномірність економічного розвитку країн Європи; дослідити нерівномірності розвитку економік Азії та Африки; вивчити нерівномірності розвитку країн Латинської Америки; обґрунтувати потенційні механізми врегулювання проблеми нерівномірності економічного розвитку.

Завдання підготував(ла)

**Науковий(а)
керівник(ця):**

(підпис)

(ініціали, прізвище)

« ____ » _____ 20__ р.

**Завдання одержав(ла)
здобувач(ка):**

(підпис)

(ініціали, прізвище)

« ____ » _____ 20__ р.

Реферат

Кваліфікаційна бакалаврська робота містить 72 сторінки, 13 таблиць, 9 рисунків, список використаних джерел з 57 найменувань, 4 додатків.

«НЕРІВНОМІРНІСТЬ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ КРАЇН В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ»

Об'єктом дослідження виступає система економічних та політичних взаємовідносин між країнами.

Предметом дослідження є передумови та причини виникнення нерівномірності економічного розвитку країн світу та потенційні механізми її подолання.

Мета кваліфікаційної бакалаврської роботи – на основі вивчення передумов та основних причин виникнення глобальної проблеми нерівномірності економічного розвитку країн світу обґрунтувати потенційні механізми її розв'язання.

Відповідно до мети в роботі сформульовано наступні *завдання*:

- визначити сутність та ключові фактори виникнення нерівномірностей економічного розвитку країн;
- узагальнити класифікацію країн світу за критеріями нерівномірності економічного розвитку;
- охарактеризувати структурні деформації міжнародної економіки через нерівномірність економічного розвитку;
- проаналізувати нерівномірність економічного розвитку країн Європи;
- дослідити нерівномірності розвитку економік Азії та Африки;
- вивчити нерівномірності розвитку країн Латинської Америки;
- обґрунтувати потенційні механізми врегулювання проблеми нерівномірності економічного розвитку.

Практичне значення отриманих результатів: окремі висновки та рекомендації можуть бути використані в практичній діяльності профільних організацій.

Рік виконання кваліфікаційної бакалаврської роботи – 2023.

Рік захисту роботи – 2023.

Ключові слова: нерівномірність економічного розвитку, класифікація країн світу, країни-лідери, країни-аутсайдери.

В і д г у к
про кваліфікаційну бакалаврську роботу
здобувачки факультету Міжнародної економіки і менеджменту
освітньо-професійної програми «Міжнародна економіка»

Тишлек Єлизавети Михайлівни

на тему Нерівномірність економічного розвитку країн в умовах глобалізації

1.Актуальність теми: Війни, природні катаклізми, політичні утиски, релігійна нетерпимість, терористичні акти та ряд інших причин породжують таке явище, як нерівномірності економічного розвитку, яке вже давно переросло в глобальну проблему, яка потребує комплексного підходу багатьох країн до пошуку механізмів її вирішення.

2.Позитивні риси кваліфікаційної бакалаврської роботи: Автором проаналізовано нерівномірність економічного розвитку країн Європи, Латинської Америки, Азії та Африки.

3.Наявність самостійних розробок автора: Автором обґрунтовано потенційні механізми врегулювання проблеми нерівномірності економічного розвитку.

4. Цінність теоретичних висновків та практичних рекомендацій: результати і висновки проведеного дослідження можуть бути прийняті до уваги організаціями, що займаються даною проблемою.

5. Наявність недоліків: Робота містить помилки редакційного характеру, що суттєво не впливають на рівень дослідження.

6. Загальна оцінка кваліфікаційної бакалаврської роботи та її допущення до захисту перед ЕК: кваліфікаційна бакалаврська робота відповідає вимогам, заслуговує на високу оцінку і може бути рекомендована до захисту перед ЕК.

Науковий керівник _к.е.н., доцент кафедри міжнародної торгівлі і маркетингу

Іщенко А.В.

“ 24 ” травня 2023 р.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ВИВЧЕННЯ НЕРІВНОМІРНОСТЕЙ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ	5
1.1. Сутність та ключові фактори виникнення нерівномірностей економічного розвитку країн.....	5
1.2. Класифікація країн світу за критеріями нерівномірності економічного розвитку.....	11
1.3. Структурні деформації міжнародної економіки через нерівномірність економічного розвитку	18
РОЗДІЛ 2. РЕГІОНАЛЬНО-ГАЛУЗЕВІ АСПЕКТИ НЕРІВНОМІРНОСТЕЙ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ	25
2.1. Нерівномірність економічного розвитку країн Європи	25
2.2. Нерівномірності розвитку економік Азії та Африки.....	37
2.3. Нерівномірності розвитку країн Латинської Америки	48
2.4. Механізми врегулювання проблеми нерівномірності економічного розвитку	57
ВИСНОВКИ	63
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	67
ДОДАТКИ.....	73

ВСТУП

Сучасна глобальна економіка характеризується суттєвими протиріччями та нерівномірностями розвитку. Ключовими причинами цього виступають війни, природні катаклізми, політичні утиски, релігійна нетерпимість, терористичні акти та ряд інших. Саме вони породжують таке явище, як нерівномірності економічного розвитку, яке вже давно переросло в глобальну проблему, яка потребує комплексного підходу багатьох країн до пошуку механізмів її вирішення.

Вивченню цього питання приділяли увагу як зарубіжні, так і вітчизняні фахівці: Огаренко Т. Ю., Мілановіч В., Кирилич Х. В., Торадо М, Столярчук Я. М., Халіна О. В., Білорус О. Г. та багато інших, в роботах яких піднімалися питання сутності економічної нерівномірності, ключових причин та механізмів її подолання.

Об'єктом дослідження виступає система економічних та політичних взаємовідносин між країнами.

Предметом дослідження є передумови та причини виникнення нерівномірності економічного розвитку країн світу та потенційні механізми її подолання.

Мета дипломної роботи: на основі вивчення передумов та основних причин виникнення глобальної проблеми нерівномірності економічного розвитку країн світу обґрунтувати потенційні механізми її розв'язання.

Відповідно до мети в роботі сформульовано наступні *завдання*:

- визначити сутність та ключові фактори виникнення нерівномірностей економічного розвитку країн;
- узагальнити класифікацію країн світу за критеріями нерівномірності економічного розвитку;
- охарактеризувати структурні деформації міжнародної економіки через нерівномірність економічного розвитку;
- проаналізувати нерівномірність економічного розвитку країн Європи;
- дослідити нерівномірності розвитку економік Азії та Африки;

- вивчити нерівномірності розвитку країн Латинської Америки;
- обґрунтувати потенційні механізми врегулювання проблеми нерівномірності економічного розвитку.

При написанні роботи були використані наступні наукові методи: історичного та економічного аналіз, графічної інтерпретації, логічного узагальнення.

Практичне значення отриманих результатів: окремі висновки щодо вирішення глобальної проблеми нерівномірності економічного розвитку економік країн світу можуть бути прийняті до уваги організаціями, що займаються даною проблемою.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ВИВЧЕННЯ НЕРІВНОМІРНОСТЕЙ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ

1.1. Сутність та ключові фактори виникнення нерівномірностей економічного розвитку країн

Одним з ключових понять економічної науки є економічний розвиток – розвиток, який включає в себе економічне зростання та вдосконалення соціально-економічних підходів. Якщо розглядати еволюцію теорії економічного розвитку, можна зазначити, що перші тлумачення даної категорії переважно акцентуються на понятті економічного зростання, яке досягалося більшою мірою завдяки індустріалізації. Тільки наприкінці ХХ ст. економічна теорія досліджує соціально-економічну сферу та людський капітал як основний двигун економічного зростання, що, об'єднуючись, називається економічним розвитком.

Економічний розвиток – це довгострокове зростання обсягів виробництва за рахунок удосконалення продуктивних сил та способу їх поєднання [1]. Всесвітній банк визначає економічний розвиток як кількісні зміни і модернізацію економіки країни у взаємозв'язку з соціальним і технологічним прогресом [2]. Рівень економічного розвитку оцінюється за таким показником, як величина національного продукту (ВНП) за паритетом купівельної спроможності (ПКС) на душу населення. Даний показник висвітлює вартість створених товарів і послуг суб'єктами, що належать до національної економіки. Саме така оцінка використовується у дослідженні нерівномірності економічного розвитку [3].

На сучасному етапі в науковій та практичній літературі існує декілька підходів до визначення сутності економічного розвитку. З огляду традиційної економіки економічний розвиток – це спроможність національної економіки за незмінних і стабільних умов створювати, підтримувати та розвивати зростання ВНП мінімум на 5-7% щорічно. Також економічний розвиток пояснюється як загальний термін, що означає абсолютні та відносні зміни макроекономічних

показників, які характеризують стан економіки країни в певний період. Застосовується це для аналізу та оцінки рівня розвитку економіки, де макроекономічні показники називають показниками соціально-економічного розвитку. Економічний розвиток також можна розглядати як темпи зростання ВВП на душу населення [4].

Економічний розвиток є одним із показників зміни структури виробництва та зайнятості, характеризується зростанням частки сфери послуг і виробництва у високо розвинутих економіках [5, 6]. Також він характеризується постійним збільшенням реального обсягу виробництва, і відповідно, покращенням технологічних, економічних і соціальних складових суспільного розвитку відповідно.

Статистично економічний розвиток проявляється в показниках ВВП та ВВП на душу населення країни. Соціальний складник включає в себе рівень розбіжності в доходах найбідніших та найбагатших верств населення, рівень зайнятості, кількість вільного часу, екологічні фактори, ступінь вартості товарів та послуг тощо [4].

З точки зору регулювання економіки проблема економічного розвитку полягає у: виявленні тих галузей, які є джерелом розвитку та створення відповідної структури економіки; визначення оптимального обсягу інвестицій, які зможуть забезпечити зростання національного доходу країни; визначення фактора виробничо-технічних інновацій; формування такої структури розвитку країни, яка призведе до економічного зростання [4].

У 60-х рр. XX ст. в теорію визначення економічного розвитку була включена проблема бідності, нерівності, перерозподілу доходів та безробіття. Включення таких проблеми призвело до подальшої диференціації економічного розвитку.

Більш ширше поняття економічного розвитку запроваджено ООН через Індекс розвитку людського потенціалу (ІРЛП) для порівняльної оцінки бідності, грамотності, освіти, середньої тривалості життя та інших показників країни [8]. Цей Індекс ранжує країни за шкалою від 0 (найнижчий) до 1 (найвищий).

Дослідження сучасного економічного розвитку країн є неповним, якщо, при цьому не зважати на аспект нерівномірності [9]. Поняття «нерівномірність» вживається для визначення якості чи характеристики стану нерівності, порушення, неузгодженості, асиметрії, спотворення, недосконалості, мінливості, варіацій, диспропорцій, розриву, дивергенції, асинхронності, тобто це протилежне поняття до рівності, подібності, схожості [9].

Економічна енциклопедія визначає «закон нерівномірності економічного розвитку як специфічний економічний закон капіталістичного способу виробництва, який виражає внутрішньо необхідні, сталі й суттєві зв'язки між загальним поступальним розвитком підприємств, галузей, сфер економіки, країн та регіонів світового господарства, з одного боку, і нерівномірним прогресом окремих елементів системи продуктивних сил та виробничих відносин у межах окремих галузей, сфер економіки окремих країн, а також у масштабах світового господарства, його окремих регіонів і країн – з іншого» [10].

Зростання у певному регіоні призводить до залучення туди інвестицій, робочої сили і ресурсів з близьких регіонів, які потім виконують роль другорядного постачальника ресурсів та робочої сили в зону економічного розвитку [11].

Професор Я.М. Столярчук визначає сутність нерівномірності як загальну закономірність розвитку міжнародної економічної системи, що набуває якісно нових соціально-економічних форм. Враховуючи це, зміст поняття «нерівномірність економічного розвитку» дещо трансформується, і еволюціонує у більш містку та багатогранну категорію «асиметрія» [12]. Згідно з трактуванням науковиці «асиметрія глобального економічного розвитку» полягає в усталеній відсутності структурної рівноваги глобальної економічної системи і проявляється у непропорційності розвитку підсистем і елементів світового господарства в силу об'єктивно існуючих суперечностей між ними [13].

Проблема нерівномірності економічного розвитку загострюється під впливом глобальних проблем сьогодення. Вирішення проблеми нерівномірності стосується як найменш розвинених держав, так і країн-лідерів. Наслідки

нерівномірності негативно впливають на розвиток світового господарства та стають на заваді процесу формування єдиного світового простору [14].

Нерівномірність також існує і в політичній сфері, де не тільки впливає на міжнародні політичні відносини країн, але і формує заходи, що можуть регулювати стабільність як політичну, так і економічну. Кожна країна формує певну регуляторну стратегію та заходи, а саме: державне втручання за допомогою прямих податків і тендерів або більш рівномірний розподіл первинних ресурсів [15].

У світовій економіці мета подолання нерівномірності вперше була включена в загальні цілі сталого розвитку (Sustainable Development Goals (SDGs)) у 2015 році. Вона полягає у зменшенні нерівності всередині країн та між ними. Перше завдання данної мети полягає: «До 2030 року поступово досягти і підтримувати зростання доходів нижчих 40% населення на рівні вище, ніж у середньому». Друге спрямоване на досягнення набагато більш амбітної мети: «До 2030 року розширити можливості та сприяти соціальній, економічній та політичній інтеграції всіх, незалежно від віку, статі, інвалідності, раси, етнічного походження, релігії, економічного або іншого статусу» [15]. Такі завдання значно підтверджують необхідність дослідження проблеми глобальної нерівномірності розвитку та підштовхує вчених до виявлення нових способів її вирішення [14].

На сучасному етапі розвитку світового господарства проблема нерівномірності набула глобального характеру. Нерівномірний розвиток є однією з невід'ємних складових у процесі глобалізації та уніфікації. Це обумовлено спрямованістю інвестицій та їх накопичення в окремих регіонах світу, перевагами яких є запаси ресурсів, якість робочої сили, обсяги капіталу, демографічна ситуація, а також географічне положення [11].

У сучасних реаліях розвитку світового господарства одна з основних причин нерівномірності економічного розвитку – це конкуренція між державами та підприємствами, а саме: нерівність перспективних можливостей та позицій суб'єктів господарювання при укладанні контрактів [16].

На глобальному рівні можна виокремити такі причини нерівномірності економічного розвитку країн, як:

- демографічна криза (у розвинених країнах проживає набагато менше людей, ніж у країнах, що розвиваються);
- колоніальна спадщина країн (на світовому рівні ставлення до країн, що розвиваються з боку країн-лідерів особливо гостро впливає на умови кооперації між ними);
- прибуток від використання значної кількості ресурсів в країнах, що розвиваються, концентрується в ТНК [17].

Поглиблення процесу нерівномірності в економіці спричиняє нерівномірність у соціальній та культурній сферах життя окремої країни, що може призвести до непередбачуваних наслідків, що несуть негативний вплив на економіки країн. Академік НАН України О. Білорус впевнений: «Нова глобальна цивілізація воістину повинна стати цивілізацією самообмеження для багатих народів, цивілізацією нової, не матеріальної, а духовної якості життя. Це і буде глобальною компенсацією для Заходу. Інакше світ загине в глобальному конфлікті за виживання бідних країн з багатими» [18].

Також актуальною проблемою сьогодення є бідність та відсталість. Від цієї проблеми страждають країни зі слаборозвиненими економічними, політичними та соціальними сферами. Зазвичай це країни Африканського континенту та Південної Азії. Їх бідність обумовлена відсутністю у них природних ресурсів [19]. Безробіття також є значною проблемою країн, що розвиваються. У пошуках роботи вони мігрують у більш розвинуті країни, де часто стають джерелом соціальної напруги [20].

Найбідніші країни світу опинились у владі глобальної торгової системи, яка розроблена та контролюється найбагатшими країнами світу. Кілька торговельних заходів, вжитих найбагатшими країнами світу для захисту своїх інтересів, означають, що найбідніші країни світу перебувають у не вигідному становищі [21].

Крім того, відсутність надійного енергопостачання, політичної стабільності, інфраструктури та освіченої робочої сили ставить країни в не вигідне становище. Чистим результатом у багатьох бідніших країнах є те, що вони змушені

експортувати лише менш вартісну сировину, таку як сільськогосподарські товари, тоді як вони викуповують дорожчі промислові товари чи послуги [21].

Населення в країнах з низьким рівнем розвитку також є більш вразливе до факторів навколишнього середовища, що знижує продуктивність робочої сили. Також, брак освіти призводить до нижчої якості робочої сили, а погана дорожня інфраструктура не приваблива для зовнішніх інвесторів. Такі прості речі можуть ще сильніше погіршити рівень економічного розвитку і надалі тримати країни на низькому рівні.

Поряд з вищенаведеними факторами, важливо враховувати також і нормативну та законодавчу бази, екологічну ситуацію, політику держави, які суттєво впливають на ситуацію в країні [22].

Також варто зазначити, що фізичне середовище може мати безпосередньо прямий вплив на розвиток країни. Так, до факторів, пов'язаних з фізичним середовищем, які можуть обмежувати розвиток країни, відносять:

1. Хвороби, які пов'язані з кліматом. Багато тропічних країн, на жаль, страждають від хвороб, які процвітають у жарких вологих умовах, таких як лихоманка Денге, хвороба Шагаса та малярія. Люди, які хворіють на ці захворювання, є непрацездатними і не можуть працювати або навіть можуть померти, обмежуючи розвиток [21].

2. Брак природних ресурсів – країни з невеликою кількістю природних ресурсів мають дуже низьку економічну базу, і їм важко створювати продукти, які можна продати на світових ринках [21].

3. Теорія прокляття природних ресурсів – це теорія, яка стверджує, що якщо країна має один дуже цінний ресурс, усі зусилля країни спрямовані на експлуатацію цього ресурсу. Це обмежує потенціальний розвиток інших галузей промисловості [21].

4. Не мають виходу до моря з поганими сусідами – країни, які не мають виходу до моря, залежать від відносин з країнами-сусідами. Якщо вони «погані сусіди», які очікують величезних платежів або постійно конфліктують, це може серйозно обмежити розвиток [21].

5. Кліматичні небезпеки, такі як урагани та посуха, частіше вражають одні країни, ніж інші. Для нестабільних країн посуха може мати руйнівний вплив на розвиток. Голод на Африканському континенті в 2011–2012 роках, який торкнувся Ефіопії, Еритреї, Кенії та Сомалі, мав довгострокові наслідки. Крім смерті та ослаблення людей від голоду та спраги, багато з цих країн мали справу з кризою біженців [21].

Таким чином, нерівномірність економічного розвитку – це обґрунтованість розвитку світової економічної системи, яка проявляється у непропорційності розвитку країн, підсистем і елементів світового господарства в силу об'єктивно існуючих відмінностей та суперечностей між ними.

Проблема нерівномірності економічного розвитку наразі здобула статус глобальної, яка посилюється разом із досягненнями світового господарства в цілому. У сучасних умовах людство потребує цілісного та більш творчого мислення про економічну реальність для підтримки стабільності та добробуту в глобальній економіці. Для такої підтримки потрібно створити цілком відповідну глобальну політику, яка буде в змозі враховувати особливості матеріальних (предметних) і духовних основ розвитку кожної окремої країни.

1.2. Класифікація країн світу за критеріями нерівномірності економічного розвитку

Розподіл світової економіки на певні сфери та сектори економічної діяльності, виділення ключових економічних взаємозв'язків між ними дають змогу проаналізувати не тільки тенденції розвитку окремих країн, а й порівняти їх між собою. Наразі у світі налічують близько 200 країн, які є дуже різними за рівнем економічного розвитку [23].

Найбільш повне розуміння про групи країн у світовій економіці надають дані міжнародних організацій, членами яких є більшість країн світу. До таких організацій відносяться Організації Об'єднаних Націй, Міжнародний валютний фонд та Світовий банк. Але, оцінка, яку надають ці організації, груп країн дещо

різниться через різну кількість країн-членів, які входять до складу таких організацій. Також будь-яка класифікація базується на певних завданнях кожної з організацій. Ось наприклад, Світовий банк та Міжнародний валютний фонд більше звертають увагу на оцінку рівня економічного розвитку кожної країни, а ООН – на соціальні й демографічні аспекти економічного розвитку [23].

Для характеристики економіки країн світу аналізують такі основні показники як: ВНД або ВВП на душу населення, галузеву структуру економіки і наукомісткість галузей, рівень та якість життя населення [23].

До однієї з найважливіших ознак, за якою класифікують країни, відносять рівень соціально-економічного розвитку. Близькі за загальним показником ВВП країни можуть дуже відрізнятися за рівнем економічного розвитку, зокрема через різну чисельність населення. Тому під час типізації використовують ще й показник ВВП у перерахунку на одного жителя країни [23].

Світовий банк розподіляє економіки світу на чотири групи за рівнем доходів:

- низький рівень,
- рівень нижчий за середній,
- рівень вище середнього та
- високий рівень.

Класифікації оновлюються щороку 1 липня та базуються на валовому національному доході (ВНД) на душу населення попереднього року. Показники ВНД виражаються в доларах США і визначаються з використанням коефіцієнтів перерахунку, отриманих відповідно до методу Atlas [23]. «Atlas» — метод, який застосовується Світовим банком з 1993 року для оцінки розміру економіки у перерахунку на ВНД в доларах США. ВНД країни в місцевій (національній) валюті конвертується в долари США за допомогою коефіцієнту конверсії Atlas, який використовує трирічне середнє значення валютних курсів, щоб згладити ефекти коливань тимчасових курсів, скоригованих на різницю між темпами інфляції в країні (використовуючи дефлятор ВВП країни), а також у ряді розвинених країн (використовуючи середньозважене значення дефляторів ВВП країн у значеннях

SDR). Отриманий ВНД в доларах США ділиться на середньорічну кількість населення країни для отримання ВНД на душу населення [24].

Світовий банк застосовує метод Atlas для порівняння відносного розміру економік і за його допомогою класифікує країни за категоріями з низьким, середнім та високим рівнем доходу, а також для встановлення відповідності для кредитування з метою корегування короткострокових коливань у класифікації країн. Відтак у класифікації Світового банку застосовується принципово інший підхід, при якому основний критерій розподілу країн за групами — валовий національний дохід на душу населення [24].

На початку 2023 фінансового року країни з низькими доходами визначаються як країни з ВНД на душу населення, розрахованим за методом Атласу Світового банку, у 1085 дол. США або менше у 2021 році; країни з доходом нижче середнього — це країни з ВНД на душу населення від 1086 до 4255 дол. США; країни з доходом вище середнього — це країни з ВНД на душу населення від 4 256 до 13 205 дол. США; країни з високим рівнем доходу — це країни з ВНД на душу населення 13 205 дол. США або більше [23].

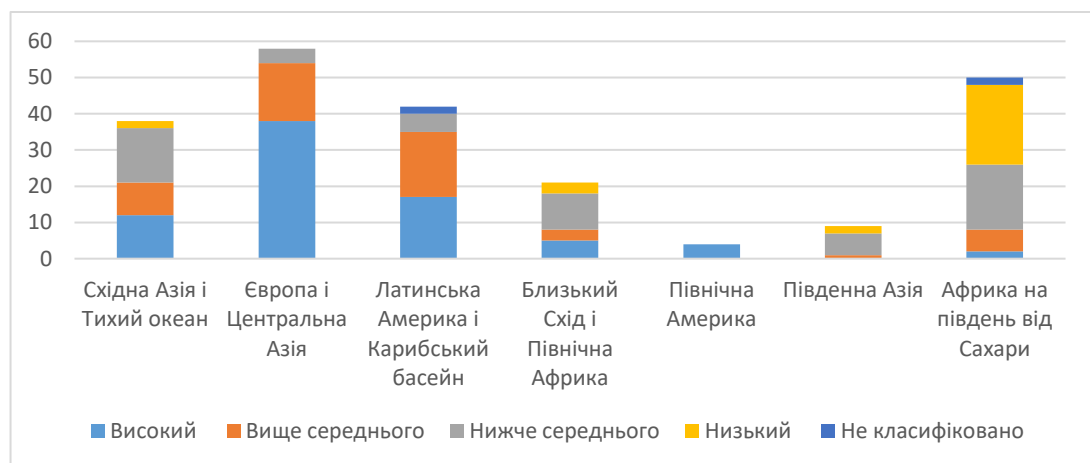

Рис. 1.1 – Розподіл країн за рівнем доходу на душу населення у 2023 році, тис. дол. США [23]

Дана класифікація може змінюватися в залежності від наступних причини:

- зміни ВНД на душу населення: у кожній країні такі чинники, як економічне зростання, інфляція, обмінні курси та зростання населення безпосередньо впливають на рівень ВНД на душу населення;

- зміни в порогових значеннях класифікації: щоб зберегти порогові значення класифікації доходу фіксованими в реальному вираженні, вони щорічно коригуються на інфляцію за допомогою дефлятора спеціальних прав запозичення (SDR), середньозваженого дефлятора ВВП Китаю, Японії, Сполученого Королівства, Сполучених Штатів, і Єврозона. Нові порогові значення ВНД на душу населення Atlas зазначені у таблиці 1.1 [25].

Таблиця 1.1 – Нові порогові значення ВНД на душу населення
за методом Atlas [25]

Група	З 1 липня 2022 р. до 2023 фінансового року (прогноз)	З 1 липня 2022 р. до 2022 фінансового року (попередній)
Низький дохід	<1,085	<1,045
Дохід нижче середнього	1,086-4,255	1,046-4,095
Дохід вище середнього	4,256-13,205	4,096-12,695
Високий дохід	>13,205	>12,695

У таблицях 1.2 та 1.3 наведено економіки, які цього року переходять до іншої класифікаційної групи.

Таблиця 1.2 – Країни, що перейшли до групи з вищим доходом у 2023 році [25]

Країна	Нова група	Попередня група	ВНД на душу населення у 2021 році, станом на 1 липня 2022	ВНД на душу населення у 2020 році, станом на 1 липня 2021
Беліз	Рівень доходу вище середнього	Рівень доходу нижче середнього	4,290	3,970
Панама	Високий рівень	Рівень доходу вище середнього	14,010	11,880
Румунія	Високий рівень	Рівень доходу вище середнього	17,170	12,570

Таблиця 1.3 – Країни, що перейшли до групи з нижчими доходами
у 2023 році [25]

Країна	Нова група	Попередня група	ВНД на душу населення у 2021 році, станом на 1 липня 2022	ВНД на душу населення у 2020 році, станом на 1 липня 2021
Ліван	Рівень доходу нижче середнього	Рівень доходу вище середнього	3,450	5,510
Палау	Рівень доходу вище середнього	Високий рівень	12,250	14,560
Замбія	Низький рівень	Рівень доходу нижче середнього	1,040	1,190

В свою чергу, МВФ наголошує, що його класифікація не ґрунтується на суворих критеріях і змінюється з часом. Однак існує ряд основних показників, які МВФ регулярно використовує для визначення того, чи слід відносити економіку до категорії передових або прогресивних. Одним із ключових є ВВП на душу населення, але при цьому не існує офіційного порогу ВВП на душу населення (від 12 тис. дол. США до 25 тис. дол. США згідно різних експертних підходів) [24].

До основних критеріїв класифікації країн за методикою МВФ відносять рівень доходу на душу населення, ступінь диверсифікації експорту та інтеграції до світової фінансової системи. Однак інколи відбувається відхилення від зазначених вище критеріїв. Серед розвинених країн виокремлюють: Єврозону; великі розвинуті економіки (G7); новоіндустріалізовані економіки Азії; інші розвинені економіки та Європейський Союз. Незважаючи на те, що їх внесок в приріст світового ВВП значно відрізняється, беззаперечно розвиток розвинених країн обумовлює розвиток світової економіки в цілому [24].

За даними ООН, наприклад, деякі країни з високим доходом можуть також бути країнами, що розвиваються. Наприклад, країни GCC (регіональний союз шести арабських держав на Аравійському півострові: Саудівська Аравія, ОАЕ, Кувейт, Катар, Оман та Бахрейн) класифікуються як країни з високим рівнем доходу. Таким чином, країну з високим рівнем доходу можна класифікувати як розвинуту, чи таку, що розвивається, адже у системі ООН не існує встановленої конвенції щодо позначення країн, що розвиваються, та розвинених країн. Більше того, ООН зазначає, що позначення "розвинені" та "ті, що розвиваються" призначені для зручності статистики і не обов'язково виражають етап, досягнутий певною країною в процесі її еволюційного розвитку [24].

Індекс людського розвитку (ІЛР) ООН – це статистичний підхід, який визначає рівень розвитку людини в країні. На відміну від ВВП на душу населення або доходу на душу населення, ІЛР наче фіксує спосіб, в який доходи перетворюються на можливості для здобуття освіти та підтримки здоров'я. [24].

ІЛР є сумарним показником середніх досягнень у головних аспектах людського розвитку: тривалість життя та здоров'я, освіта, знання та рівень життя. ІЛР є середнім геометричним нормалізованих індексів для кожного з трьох вимірів.

Параметр здоров'я оцінюється за очікуваною тривалістю життя при народженні, рівень освіти вимірюється середнім числом років навчання для дорослих віком 25 років і старше та очікуваних років навчання для дітей у віці вступу до школи. Рівень життя вимірюється ВНД на душу населення. ІЛР використовує логарифм доходу, щоб відобразити зменшення значення доходу зі збільшенням ВНД. Оцінки для трьох вимірних індексів ІЛР потім об'єднуються в зведений індекс із використанням середнього геометричного [24].

ІЛР охоплює лише частину того, що передбачає людський розвиток. Він не відображає показники нерівності, бідності, безпеки людини, розширення прав і можливостей тощо. [8]. Для повного аналізу рівня людського розвитку країни необхідно врахувати інші показники (Додаток А).

Для аналітичних цілей WESP класифікує всі країни світу наступним чином: країни з розвиненою економікою, країни з перехідною економікою та країни, що розвиваються (Додаток Б). Така класифікація призначена для відображення основних економічних умов країни та не відповідає регіональним класифікаціям, визначеним Статистичним відділом UN DESA, відомим як М49.3. Для порівняння - таблиця Б.4 Додатку Б містить оцінки зростання регіонального ВВП відповідно до визначень М49 [27].

В деяких статистичних звітах також проводиться розмежування між експортерами та імпортерами палива. Країна класифікується як експортер палива, якщо частка експорту палива в її загальному експорті товарів перевищує 20%, а рівень експорту палива принаймні на 20% перевищує рівень імпорту палива в країні (табл. 1.4). Цей критерій береться з частки експорту палива в загальній вартості світової торгівлі товарами. Паливо включає вугілля, нафту та природний газ [27].

Таблиця 1.4 – Країни-експортери палива [27]

Розвинені країни	Країни з перехідною економікою	Країни, що розвиваються				Західна Азія
		Латинська Америка і Карибський басейн	Африка	Східна Азія	Південна Азія	
Норвегія	Азербайджан Казахстан Російська Федерація Туркменістан	Болівія (Багатонаціональна Держава) Колумбія Еквадор Тринідад і Тобаго Венесуела (Боліваріанська Республіка)	Алжир Ангола Камерун Чад Конго Екваторіальна Гвінея Габон Гана Лівія Мозамбік Нігерія	Бруней Даруссалам Індонезія Монголія Папуа-Нова Гвінея	Іран (Ісламська Республіка)	Бахрейн Ірак Кувейт Оман Катар Саудівська Аравія Об'єднані Арабські Емірати Ємен

Список найменш розвинених країн (НРК) визначається Економічною та соціальною радою ООН і, зрештою, Генеральною Асамблеєю на основі рекомендацій Комітету з політики розвитку. Основні критерії для включення - досягнення певних порогових значень щодо ВНД на душу населення, індексу людських активів та індексу економічної та екологічної вразливості. Станом на лютий 2021 року було 46 НРК (табл. 1.5).

Таблиця 1.5 – Найменш розвинені країни [27]

Африка		Східна Азія	Південна Азія	Західна Азія	Латинська Америка та Карибський басейн
Ангола Бенін Буркіна-Фасо Бурунді Центральнаафриканська Республіка Чад Коморські Острови Демократична Республіка Конго Джибуті Еритрея Ефіопія Гамбія Гвінея Гвінея-Бісау Лесото Ліберія Мадагаскар	Малаві Малі Мавританія Мозамбік Нігер Руанда Сан-Томе і Принсіпі Сенегал Сьєрра-Леоне Сомалі Південний Судан Судан Того Уганда Об'єднана Республіка Танзанія Замбія	Камбоджа Кірібаті Лаоська Народно-Демократична Республіка М'янма Соломонові Острови Східний Тимор Тувалу	Афганістан Бангладеш Бутан Непал	Ємен	Гаїті

WESP також посиляється на групу бідних країн із великою заборгованістю (HIPC), які розглядаються Світовим банком і МВФ як частина їхньої ініціативи

щодо списання боргів (Розширена ініціатива НІРС). У березні 2020 року було 39 країн із великою заборгованістю (Додаток В) [27].

Таким чином, в сучасній економічній системі країни класифікують за різними критеріями, що дозволяє їх відносити в певні групи за рівнем економічного розвитку. Критерії класифікації розробляються міжнародними організаціями та засновані, як правило, на ВНД на душу населення та Індексі людського розвитку.

1.3. Структурні деформації міжнародної економіки через нерівномірність економічного розвитку

Результатом нерівномірного розвитку економік світового господарства є те, що багато країн з низьким рівнем доходів мають залежність від фінансової допомоги міжнародних організацій. Надходження фінансування від Світового банку, а саме позичання грошей, у більшості цих країн йде на реалізацію великомасштабних проєктів та для оплати сфери соціального життя. Зокрема, брак освіти локалізує компетенції, що зазвичай приводить до зниження конкурентоспроможності робочої сили, а нерозвиненість інфраструктурної мережі зменшує привабливість для зовнішніх інвесторів. Такі фактори можуть як посилювати негативний вплив зовнішніх факторів, так і ускладнювати ведення діяльності, яка направлена на поліпшення ситуації. Країни із низьким рівнем економічного розвитку набагато частіше потерпають від громадянських війн та наслідків, які вони несуть. Війни забирають у країн життєво важливі ресурси та значно відволікають увагу від важливих проблем суспільства, охорони здоров'я, надійного постачання продовольства, стабільності, економічного добробуту тощо [22].

Основними показниками, на які орієнтуються фахівці при дослідженні рівня економічного розвитку країни, є темпи зростання добробуту в країні (за методикою МВФ), як зазначалося в пункті 1.1. В таблиці 1.6 відображена тенденція розвитку економічного зростання країн протягом останніх років.

Таблиця 1.6 – Динаміка зростання світової економіки за період 2019-2024 рр., %

Регіон (країна)	ВВП, %					
	2019	2020	2021	2022	2023*	2024*
1	2	3	4	5	6	7
Світ	2.8	-3.1	6.0	3.4	2.9	3.1
Розвинені економіки	1.7	-4.5	5.2	2.7	1.2	1.4
США	2.2	-3.4	5.7	2.0	1.4	1.0
Єврозона	1.3	-6.3	5.2	3.5	0.7	1.6
Німеччина	0.6	-4.6	2.6	1.9	0.1	1.4
Франція	1.5	-8.0	6.8	2.6	0.7	1.6
Італія	0.3	-8.9	6.7	3.9	0.6	0.9
Іспанія	2.0	-10.8	5.1	5.2	1.1	2.4
Японія	0.7	-4.6	1.7	1.4	1.8	0.9
Великобританія	1.5	-9.8	7.4	4.1	-0.6	0.9
Канада	1.7	-5.3	4.5	3.5	1.5	1.5
Інші розвинені економіки	1.7	-1.9	5.3	2.8	2.0	2.4
Ринки, що розвиваються, і країни, що розвиваються	3.7	-2.1	6.6	3.9	4.0	4.2
Країни Азії, що розвиваються	5.5	-0.8	7.2	4.3	5.3	5.2
Китай	6.1	2.3	8.1	3.0	5.2	4.5
Індія	4.2	-7.3	8.7	6.8	6.1	6.8
ASEAN-5	4.9	-3.4	3.4	-	-	-
Країни Європа, що розвиваються	2.1	-2.0	6.8	0.7	1.5	2.6
Латинська Америка та Карибські острови	0.0	-7.0	6.9	3.9	1.8	2.1
Бразилія	1.1	-4.1	4.6	3.1	1.2	1.5
Мексика	-0.3	-8.3	4.8	3.1	1.7	1.6
Близький Схід і Центральна Азія	1.4	-2.8	4.5	5.3	3.2	3.7
Саудівська Аравія	0.3	-4.1	3.2	8.7	2.6	3.4
Африка на південь від Сахари	3.2	-1.7	4.7	3.8	3.8	4.1
Нігерія	2.2	-1.8	3.6	3.0	3.2	2.9
Південна Африка	0.2	-6.4	4.9	2.6	1.2	1.3
Країни з ринками, що розвиваються, і країни із середнім рівнем доходу		-2.3	6.8	3.8	4.0	4.1
Країни, що розвиваються з низьким рівнем доходу	5.3	0.1	4.1	4.9	4.9	5.6

Примітка: *-прогнозовані дані

Джерело: складено автором на основі даних [29-32].

Одним з наслідків нерівномірного економічного розвитку є міграція людей (рис. 1.2), коли люди шукають кращого для себе життя та потенційні економічні можливості.

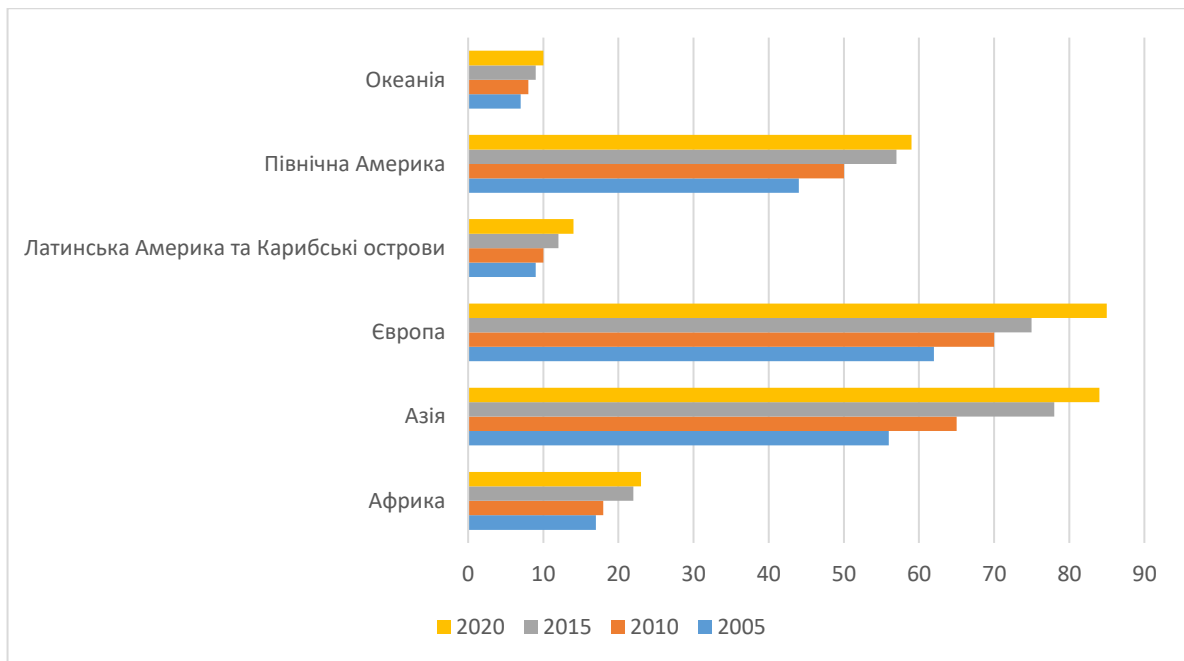

Рис. 1.2 – Кількість міжнародних мігрантів, за основними регіонами проживання, 2005–2020 рр. (млн.) [33]

Зростання використання мобільних технологій та їх розвиток, призвело до значно більшої глобальної обізнаності населення. У випадку, якщо мігранти мають високу освіту та/або кваліфікацію, це призводить до відтоку мізків у країну, де вони навчалися та здобули освіту [22].

У міру розвитку країни ризик дефіциту їжі та води зменшується. Удосконалення технологій може допомогти у схемах зрошення та водопостачання. У розвинених районах будинки мають прісне водопостачання та каналізацію, чого немає в бідніших районах та населених пунктах. У незабудованих районах будинки зазвичай неякісні, без каналізації та води.

Розвинуті країни, яким не вистачає продовольства, можуть дозволити собі імпортувати продовольство з інших країн. На рисунку 1.3 відображені імпорт продовольства по регіонам по ключовим групам [35].

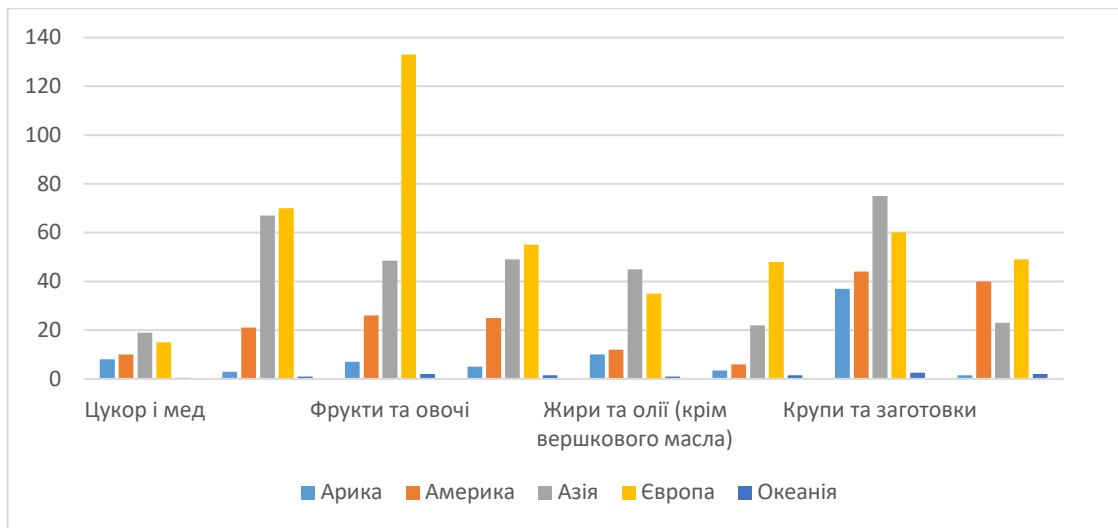

Рис. 1.3 – Імпорт продовольства за основними групами та регіонами у 2021 р., млн дол. США [35]

Доступність освіти збільшує кількість лікарів у країні. Країни з вищим рівнем розвитку мають більше лікарень та інфраструктури для дослідження нових ліків і методів лікування. Ті, хто працює в країнах, що розвиваються, як правило, працюють у первинному секторі. У міру розвитку країни люди переходять у різні сфери праці. У розвинених країнах більшість працездатного населення працює у промисловості.

Можливість здобути освіту збільшує можливості працевлаштування. У таблиці 1.8 зазначено ТОП 10 країн із найвищим оцінками національних систем вищої освіти за 2019-2020 роки [36] (до індикаторів, що використовуються для оцінки, належать освіта, внесок в інновації через дослідження та сприяння взаємозв'язкам між вищими навчальними закладами та зовнішніми зацікавленими сторонами, як внутрішніми, так і іноземними):

Таблиця 1.8 – ТОП-10 країн у рейтингу U21 2020 [36]

2019	2020	Країна	2019	2020
1	1	США	100	100
2	2	Швейцарія	88.6	90.1
5	3	Данія	82.5	85.7
7	4	Сінгапур	81.3	84.5
4	5	Швеція	82.9	84.3
3	6	Великобританія	84.5	83.6
6	7	Канада	81.9	83.2
9	8	Фінляндія	80.4	82.8
8	9	Австралія	80.9	82.2
10	10	Нідерланди	80.2	81.6

Один із способів визначити рівень розвитку країни – визначити кількість людей, підключених до Інтернету [37]. Загальні тенденції підключення до Інтернету відображені на рис.1.4. На сьогодні майже 5 млрд. людей мають доступ до всесвітньої мережі.

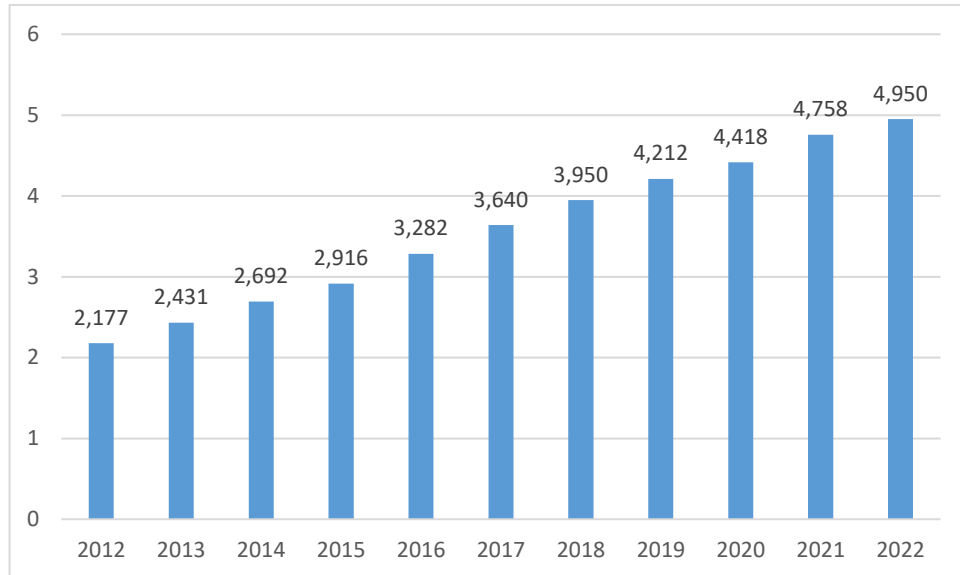

Рис. 1.4 – Кількість користувачів Інтернету в світі, млн [37]

Попри прогрес, пов'язаний з розширенням доступу до Інтернету і мобільних послуг, більше третини населення світу і багато підприємств по всьому світу залишаються без доступу до Інтернету.

За оцінками, з майже 3 мільярдів людей, які все ще не в мережі, 96% живуть у країнах, що розвиваються. Ці люди в переважній більшості мешкають в найменш розвинених країнах. Там в даний час інтернетом користуються менше 25% населення.

Жінки особливо маргіналізовані: приблизно чотири з кожних п'яти в найменш розвинених країнах все ще не мають доступу до мережі.

Незважаючи на те, що кількість людей, що знаходяться в мережі, збільшилася, сотні мільйонів з них можуть користуватися Інтернетом не часто. Вони стикаються з проблемами, як спільне використання пристроїв, низька швидкість з'єднання, перебої в роботі інтернету.

Ці обмеження можуть серйозно вплинути на те, наскільки продуктивно вони проводять час в мережі, і робить розрив в підключенні навіть більше, ніж показують офіційні дані.

Багато хто з тих, хто ізольований від цифрових технологій, стикаються з обмеженим доступом до освіти та життєвою бідністю.

Перешкод для підключення до мобільного зв'язку та Інтернету залишається безліч. Це і доступність мережі і пристроїв, і нерозуміння переваг його використання, і відсутність контенту на мовах цих людей. Для тих, хто не вміє читати і рахувати, також існують бар'єри [57].

Жінки та діти, які не мають доступу до медичної допомоги, щодня помирають від захворювань, яким можна запобігти, таких як кір і туберкульоз, або під час пологів. Літні люди, мігранти та біженці стикаються з відсутністю можливостей і дискримінацією – проблемою, яка стосується кожної країни світу. Кожна п'ята особа повідомляє, що зазнала дискримінації.

Серед осіб з обмеженими можливостями 3 з 10 особисто стикалися з дискримінацією, причому серед жінок з обмеженими можливостями все ще вищий рівень дискримінації, в тому числі на основі релігії, етнічної приналежності та статі, що вказує на нагальну потребу в заходах для боротьби з численними та пересічними формами дискримінації.

Такі проблеми та виклики, як бідність, зміна клімату, міграція чи економічні кризи, ніколи не обмежуються однією країною чи регіоном. Навіть у найбагатших країнах все ще є громади, які живуть у жахливій бідності.

Найстаріші демократії все ще борються з расизмом, гомофобією та трансфобією та релігійною нетерпимістю [38].

Таким чином, наслідки нерівномірного розвитку призводять до таких структурних деформацій:

1. посилення процесів міжнародної міграції
2. відсутність соціальних можливостей для людей з бідніших регіонів
3. країни з низьким рівнем розвитку часто мають нижчі темпи зростання добробуту (МВФ)

4. нерівність може призвести до політичної нестабільності – громадянські війни та заворушення більш імовірні, коли рівень розвитку країн суттєво відрізняється

5. нерівність змушує мільярди людей жити в бідності, без доступу до води, освіти, недостатнього постачання їжі та не маючи власних осель [21].

Нерівномірний розвиток породжує відмінності між країнами. Країни з високим рівнем доходу мають повноваження приймати рішення, які впливають на країни з низьким рівнем доходу та часто визначають їх подальший розвиток.

Таким чином, через нерівномірність економічного розвитку відбуваються структурні деформації міжнародної економіки. В глобальних масштабах це породжує асиметрію економічного, демографічного, політичного, технологічного та соціально-культурного розвитку між країнами, що розвиваються та розвиненими країнами.

РОЗДІЛ 2

РЕГІОНАЛЬНО-ГАЛУЗЕВІ АСПЕКТИ НЕРІВНОМІРНОСТЕЙ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ

2.1. Нерівномірність економічного розвитку країн Європи

Сучасна європейська інтеграція має нерівномірний характер. Виникають значні нерівності між старими та новими країнами-членами ЄС, центро-периферійна структура європейської економіки стає досить диференційованою. З одного боку, швидкими темпами розвиваються нові країни-члени ЄС, з іншого – посилюється економічне відставання південних країн-членів. За таких умов подолання нерівностей між центром та периферією набуває пріоритетного значення для сучасної регіональної політики ЄС. Європейська статистична комісія проводить регулярні дослідження регіональних диспропорцій для інформування політиків та суспільства про рівні розвитку регіонів і, зокрема, про ситуацію на нижньому кінці шкали доходів, тобто в найменш розвинених територіях [41].

Країни-члени ЄС часто порівнюють одна з одною за певними статистичними даними, але насправді важко порівняти невелику країну, таку як Мальта, яка мала 516 000 жителів на 1 січня 2021 року, або Люксембург, який мав 635 000 жителів, з більшими державами-членами, такими як Німеччина, найбільш густонаселену державу-член ЄС, де було 83 мільйони жителів. Крім того, між державами-членами існують значні відмінності щодо їх територіального складу. Наприклад, Ірландія, Фінляндія та Швеція, як правило, є сільськими та малонаселеними, тоді як країни-члени Бенілюксу та Мальта характеризуються значно вищою щільністю населення. Так само в окремих державах-членах може бути значна диференціація: наприклад, густонаселені, урбанізовані райони Північного Рейну-Вестфалії на заході Німеччини можуть відрізнятися від малонаселеного, переважно сільського, північно-східного регіону [42].

Таким чином, аналіз даних на субнаціональному або регіональному рівнях часто є більш значущим, оскільки такий аналіз може висвітлити розбіжності в

країнах-членах ЄС, наприклад, поділ на схід і захід у Німеччині або поділ на північ-південь в Італії. Крім того, ці дослідження можуть виявити відмінності в моделях економічного розвитку. Німеччина та Польща мають переважно поліцентричні моделі (економічного) розвитку з кількома відносно великими містами, розкиданими по території. На відміну від цього, Франція та Румунія є прикладами більш моноцентричної моделі розвитку, де діяльність зосереджена переважно у відповідних столицях та навколо них [42].

В основі регіональної статистики ЄС лежить NUTS – класифікація територіальних статистичних одиниць ЄС. Ця регіональна класифікація для держав-членів ЄС базується на ієрархії регіонів і поділяє кожну державу-член на регіони, які класифікуються відповідно до трьох різних рівнів, охоплюючи рівні NUTS 1, 2 і 3 від більших до менших територій. Деякі країни-члени ЄС мають відносно невелике населення та/або територію, і тому вони не можуть бути поділені на деякі (або навіть на всі) різні рівні класифікації NUTS. Наприклад, Естонія, Кіпр, Латвія, Люксембург і Мальта складаються з одного регіону рівня 2 NUTS згідно з версією класифікації NUTS 2021 року [42].

Для країн, які не є членами ЄС – ЄАВТ та країн-кандидатів – замість NUTS використовується поняття «статистичні регіони». Тут застосовуються ті самі принципи, що й ті, що використовувалися при створенні класифікації NUTS, але ґрунтується на джентльменських угодах між зацікавленими країнами та Євростатом (а не на законодавчій основі) [42].

Таблиця 2.1 містить огляд кількості регіонів для кожної з держав-членів ЄС і країн, що не є членами ЄС, які аналізуються Євростатом.

Таблиця 2.1 – Кількість регіонів NUTS 2021 і статистичних регіонів за країнами

Країна	NUTS Рівень 1	NUTS Рівень 2	NUTS Рівень 3
1	2	3	4
ЄС	92	242	1166
Бельгія	3	11	44
Болгарія	2	6	28
Чехія	1	8	14
Данія	1	5	11
Німеччина	16	38	401
Естонія	1	1	5

Продовження таблиці 2.1

1	2	3	4
Ірландія	1	3	8
Греція	4	13	52
Іспанія	7	19	59
Франція	14	27	101
Хорватія	1	4	21
Італія	5	21	107
Кіпр	1	1	1
Латвія	1	1	6
Литва	1	2	10
Люксембург	1	1	1
Угорщина	3	8	20
Мальта	1	1	2
Нідерланди	4	12	40
Австрія	3	9	35
Польща	7	17	73
Португалія	3	7	25
Румунія	4	8	42
Словенія	1	2	12
Словаччина	1	4	8
Фінляндія	2	5	19
Швеція	3	8	21
	Рівень 1	Рівень 2	Рівень 3
Ісландія	1	1	2
Ліхтенштейн	1	1	1
Норвегія	1	7	13
Швейцарія	1	7	26
Чорногорія	1	1	1
Північна Македонія	1	1	8
Албанія	1	3	12
Сербія	2	4	25
Туреччина	12	26	81

Джерело: [42].

Основними принципами класифікації NUTS є:

Принцип 1: регламент NUTS визначає мінімальний і максимальний порогові значення чисельності населення для розміру окремих регіонів NUTS (див. таблицю 2.2), щоб забезпечити базовий ступінь порівнянності (табл. 2.2). Відхилення від цих порогових значень можливі лише за наявності певних географічних, соціально-економічних, історичних, культурних чи екологічних обставин [42].

Таблиця 2.2 – Обмеження чисельності населення для регіонів NUTS 2021
(кількість жителів) [42]

	Мінімальна кількість населення	Максимальна кількість населення
NUTS Рівень 1	3 000 000	7 000 000
NUTS Рівень 2	800 000	3 000 000
NUTS Рівень 3	150 000	800 000

Принцип 2: NUTS віддає перевагу адміністративному розподілу. У тих державах-членах ЄС, де немає адміністративного рівня, що відповідає певному рівню NUTS, регіони створюються шляхом об'єднання менших адміністративних регіонів[42].

Історично регіональні витрати ЄС розподілялися на основі валового внутрішнього продукту (ВВП) на душу населення. З 2021 року правила розподілу фінансування спростилися: їх адаптували до місцевих стратегій розвитку, які продовжують враховувати ВВП на душу населення, а також інформацію про соціально-економічну та екологічну ситуацію (наприклад, безробіття серед молоді, низький рівень освіти, прийом та інтеграція мігрантів або зміна клімату) [42].

У 2020 році ВВП за ринковими цінами в ЄС оцінювався в 13,4 трильйона євро, що еквівалентно в середньому 29 900 євро на жителя. Ці цифри свідчать про значне зниження економічної активності порівняно з 2019 роком: прямі та непрямі наслідки кризи COVID-19 призвели до падіння ВВП на понад 600 мільярдів євро в поточних цінах, тоді як ВВП на душу населення знизився на 1400 євро [42].

За цими загальними цифрами криються значні відмінності між регіонами ЄС: наявністю природних і людських ресурсів; зміни, викликані глобалізацією, такі як переміщення та аутсорсинг виробництва та деяких послуг; спадок колишніх економічних систем; соціально-економічний розвиток; географічна близькість або віддаленість від ринків [42].

На 10 регіонів ЄС з найвищим ВВП припадає більше однієї п'ятої від загального економічного виробництва. У ЄС є 242 регіони рівня NUTS 2, для яких доступні дані про ВВП. У 2020 році найвищі рівні регіонального ВВП були зафіксовані в основних центрах ділової активності (часто у відносно великих

адміністративних областях). Іль-де-Франс – столичний регіон Франції – мавнайбільшу економіку (710 мільярдів євро ВВП), за яким йдуть регіон Ломбардія на півночі Італії (366 мільярдів євро) і регіон Обербаварія на півдні Німеччини (274 євро). мільярд). У ЄС було ще шість регіонів, де ВВП становив 204–232 мільярди євро, їх також можна охарактеризувати як головні центри ділової активності: Рона-Альпи у Франції; Дюссельдорф, Штутгарт і Дармштадт у Німеччині; Comunidad de Madrid і Cataluña в Іспанії. Разом із Кельном (193 мільярди євро ВВП) на ці 10 регіонів із найвищим рівнем регіонального ВВП разом припадає 21,2% загального виробництва ЄС [42].

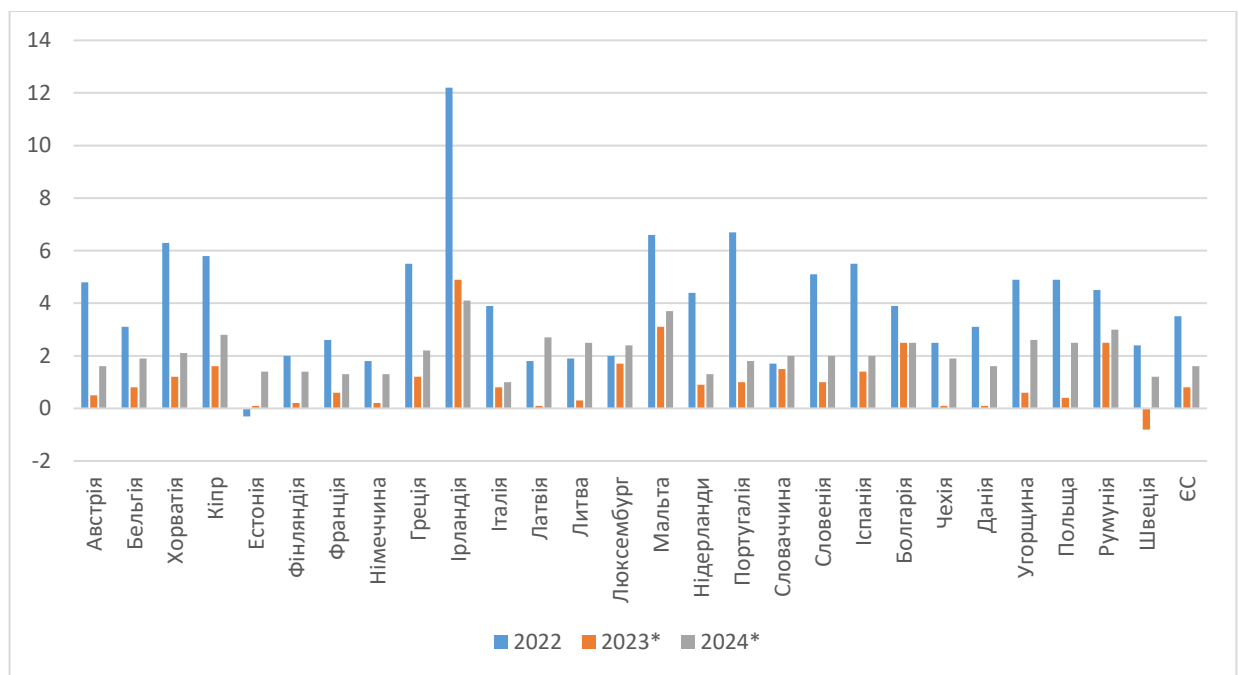

Рис. 2.1 – Прогнози зростання реального ВВП ЄС, 2022-2024 рр. (%) [43]

Ці головні центри економічної діяльності також мають найбільші регіони за кількістю населення, хоча їх економічний результат, як правило, підвищується за рахунок людей, які живуть у навколишніх/сусідніх регіонах. Якщо аналізувати концентрацію економічної діяльності в ЄС, загальний обсяг виробництва найменших 69 регіонів був приблизно таким же, як і в Іль-деФрансі, тоді як сукупний обсяг виробництва найменших 141 регіонів був приблизно таким же, як і для 10 найбільших регіонів ЄС.

У 2020 році вищий за середній рівень ВВП на душу населення був насамперед у смузі регіонів, яка простягалася від скандинавських держав-членів до Німеччини та країн Бенілюксу до Австрії та північної Італії. ВВП на душу населення в Південній Ірландії був більш, ніж у дев'ять разів вищий, ніж на французькому архіпелазі Майотта [42]. Також існувало кілька ізольованих осередків з відносно високими регіональними значеннями ВВП на жителя, наприклад, два з трьох регіонів Ірландії, окремі регіони Іспанії та Франції, а також більшість інших столичних регіонів. Регіональний розподіл ВВП був відносно спотвореним, оскільки лише 38 % регіонів (92 із 242) повідомили про рівень ВВП на душу населення, який був вищим за середній показник ЄС [42].

Регіони, які вважаються відносно «багатими» в ЄС – такі, де ВВП на душу населення був щонайменше на 50% вищий за середній показник ЄС. Серед цих 20 регіонів Південна Ірландія мала найвищий регіональний ВВП на жителя у 2020 році; її рівень економічного виробництва був у 2,7 рази вищим, ніж середній в ЄС. Було ще чотири регіони, де економічне виробництво на душу населення було принаймні вдвічі вищим, ніж середній показник по ЄС, і всі вони були столичними регіонами: Люксембург, Східний та Середній регіони в Ірландії, Région de Bruxelles Capitale/Brussels Hoofdstedelijk Gewest у Бельгії та Прага в Чехії. Зауважимо, що деякі регіони з дуже високим рівнем ВВП характеризуються присутністю багатонаціональних підприємств та/або потоками працівників з інших регіонів [42].

У ЄС було 16 регіонів, де ВВП на душу населення становив менше 50% від середнього по ЄС. Головним чином вони були зосереджені в Греції (шість регіонів) і Болгарії (п'ять регіонів), а також були три інші регіони зі східних держав-членів ЄС – Есзак-Альфьольд в Угорщині, Північно-Східний регіон в Румунії та Панонська Хорватія в Хорватії. як Гайана і Майотта (обидва Régions Ultrapériphériques Françaises) [42].

У 2020 році найнижчий рівень регіонального ВВП на жителя був зафіксований на Майотті (у Франції) – трохи менше третини від середнього по ЄС.

Наступні найнижчі рівні ВВП на душу населення (усі в діапазоні 36–39 % від середнього в ЄС) були зафіксовані на Північно-Заході, Півночі, всі в Болгарії [42].

ВВП на жителя ЄС за паритетом купівельної спроможності у 2019 році становив 31 300, тоді як у 2020 році він становив 29 900 на жителя. Між 2019 і 2020 роками найбільше зростання ВВП на душу населення було зосереджено в Данії, Ірландії та Нідерландах. Індекс виріс принаймні на 4 бали в кожному регіоні рівня NUTS 2 Данії та Ірландії, а також у 9 із 12 регіонів Нідерландів, подібний розвиток спостерігався в шести польських регіонах, трьох шведських регіонах і двох фінських регіонах, а також окремих регіонах з Бельгії, Болгарії, Німеччини, Литви, Румунії та Люксембургу. Нідерланди були винятком, оскільки їх столичний регіон не був присутнім серед тих регіонів із значним зростанням ВВП на жителя (відносно середнього по ЄС) [42].

Між 2019 та 2020 роками у 21 регіоні ЄС ВВП на жителя знизився більш ніж на 5 пунктів. Це були помітно в південних регіонах ЄС, в 11 регіонах Іспанії, трьох регіонах Греції, двох регіонах в Португалії, один в Італії та на Мальті; крім того, існував окремий регіон у Франції, Австрії та Фінляндії [42].

Більшість регіонів із найбільшим відносним падінням були популярними міжнародними напрямками відпочинку – наприклад, Балеарські та Канарські острови в Іспанії, Алгарве в Португалії, Мальта, альпійські регіони Автономної провінції Больцано/Боцен в Італії та Тіроль в Австрії – або столиця таких регіонах, як Комунідад де Мадрид, Атика та Іль-де-Франс [42].

Є багато причин, які можуть пояснити розподіл і концентрацію економічної діяльності в різних регіонах ЄС: наявність природних ресурсів, розташування та ландшафт, дослідницькі парки поблизу університетів, фінансові, комунікаційні та медіа-послуги в столицях [42].

Роздрібна торгівля, транспорт, готельний бізнес є одними з секторів, які найбільше постраждали від кризи COVID-19. У 2019 році, до пандемії, роздрібна торгівля, транспорт, послуги розміщення та харчування становили 19,3% загальної доданої вартості ЄС. Відносна важливість цих послуг була значно вищою в кількох регіонах, які характеризуються як популярні місця відпочинку, причому їхня

частка сягала більше половини всієї доданої вартості в двох грецьких регіонах – Notio Aigaio (52,7%) та Ionia Nisia (50,0%); наступна найвища частка була зафіксована в Алгарве в Португалії (38,9 %, приблизно вдвічі вище, ніж середній показник по ЄС) [42].

Регіони рівня NUTS 2, які мали високий ступінь відносної спеціалізації для роздрібної торгівлі, транспорту, послуг розміщення та харчування: орієнтовані на туризм регіони у південних країнах-членах ЄС та в Альпах, п'ять регіонів у Польщі, обидва регіони в Литві, а також окремі регіони в Бельгії, Болгарії, Хорватії та Фінляндії [42].

Тим не менш, багато східних держав-членів ЄС мали відносно високий рівень наявного доходу на жителя у своїх столичних регіонах. У 2019 році жителі столиці Румунії регіону Бухарест-Ілфов мали рівень наявного доходу, який був майже вдвічі (193,8%) вищим за середній по країні. Існували ще п'ять столичних регіонів у східних державах-членах ЄС, де наявний дохід на жителя був принаймні на третину вищий за середній по країні: Братиславський край у Словаччині (153,5% від середнього), Будапешт в Угорщині (150,6 %), Югозападен у Болгарії (146,0%), Warszawski stołeczny у Польщі (136,3%) та Praha у Чехії (133,3%) [42].

На відміну від цих регіонів, Бельгія, Німеччина та Австрія були єдиними багаторегіональними державами-членами ЄС у 2019 році, які повідомили про рівень наявного доходу на жителя у своїх столичних регіонах, який був нижчим за середній національний рівень [42].

Верхня Баварія мала найвищий наявний дохід на жителя в Німеччині (122,3 % від середнього по країні), пров. Фламандський Брабант у Бельгії (115,5 % від середнього по країні) та Форарльберг в Австрії 104,6 % від середнього по країні).

У 2019 році працівники в ЄС отримували в середньому 23,9 євро валової винагороди за кожну відпрацьовану годину. Найвищий рівень оплати праці був зафіксований у Люксембурзі (47,6 євро на годину), тоді як найнижчий рівень був зареєстрований у трьох різних регіонах Болгарії (4,8 євро на годину). Таким чином, співвідношення між найвищим та найнижчим рівень винагороди для працівників був майже 10:1 [42].

Столичні регіони часто реєстрували найвищі рівні оплати праці працівників, що не дивно, враховуючи відносно високу вартість життя в багатьох із цих регіонів і той факт, що вони часто є місцем розташування штаб-квартир компаній і національних адміністрацій. У 2019 році ця модель повторювалася в більшості мультирегіональних держав-членів ЄС: єдиними винятками були Верхня Баварія (що мала найвищий рівень винагороди за відпрацьовану годину в Німеччині), Dytiki Makedonia (Греція), País Vasco (Іспанія) та Provincia Autonoma di Bolzano/Bozen (Італія) [42].

Розробка європейської політики за своєю суттю є багатовимірною: з одного боку, вона має забезпечувати цілі ЄС у цілому, з іншого - має визнавати часто специфічні потреби національних і субнаціональних територій.

Останні виклики, такі як глобальна фінансова та економічна криза, занепокоєння безпекою через терористичні атаки, криза біженців, вихід Великої Британії з ЄС (Brexit), криза COVID-19 або війна в Україні, є лише кількома прикладами рішень двостороннього характеру - як загальноєвропейських, так і місцевих [42].

Одне з головних завдань ЄС сьогодні полягає в тому, щоб забезпечити такі політичні рішення, які враховують значне географічне розмаїття всередині угруповання. Політика згуртованості ЄС спрямована на сприяння гармонійному розвитку всередині ЄС шляхом посилення економічної, соціальної та територіальної згуртованості. Цим вона сприяє створенню робочих місць, конкурентоспроможності бізнесу, економічному зростанню та сталому розвитку, тим самим покращуючи загальну якість життя людей у ЄС [42].

Протягом 2021–2027 років рамки регіонального розвитку та політики згуртованості в ЄС зосереджуються на наданні коштів найменш розвиненим регіонам ЄС для реалізації п'яти ключових інвестиційних пріоритетів:

- розумніша Європа через інновації, цифровізацію, економічну трансформацію та підтримку малого та середнього бізнесу;

- більш зелена, безвуглецева Європа, імплементація Паризької угоди та інвестиції в енергетичний перехід, відновлювані джерела енергії та боротьбу зі зміною клімату;
- Європа більш пов'язана зі стратегічними транспортними та цифровими мережами;
- Європа більш соціальна, що відповідає Європейській основі соціальних прав і підтримує якісну зайнятість, освіту, кваліфікацію, соціальну інтеграцію та рівний доступ до медичної допомоги;
- Європа ближча до громадян завдяки підтримці стратегій місцевого розвитку та сталого розвитку міст у всьому ЄС [42].

Політика згуртованості здійснюється через ряд спеціальних фондів:

- Європейський фонд регіонального розвитку (ЄФРР) спрямований на посилення економічної, територіальної та соціальної згуртованості в ЄС шляхом виправлення дисбалансу розвитку між його регіонами. Він зосереджений на забезпеченні фінансування таких ключових сфер політики, як: інновації та дослідження; цифровий порядок денний; підтримка малого та середнього підприємництва (МСП); і економіка з низьким вмістом вуглецю [42].
- Фонд згуртованості спрямований на зменшення економічної та соціальної нерівності та сприяння сталому розвитку. Фінансування спрямовується саме на інфраструктурні проекти для підтримки розвитку транспортної, енергетичної та цифрової інфраструктури в рамках транс'європейських мереж, а також на енергетичні та транспортні проекти, які демонструють очевидні екологічні переваги з точки зору енергоефективності, використання відновлюваних джерел енергії, розвитку залізничного транспорту, підтримка інтермодальності або зміцнення громадського транспорту [42].
- Європейський соціальний фонд плюс (ESF+) надає підтримку людям, зосереджуючись на покращенні можливостей працевлаштування та освіти в ЄС, а також допомагає найбільш уразливим верствам населення (тим, хто перебуває під загрозою бідності) [42].

- Фонд справедливого переходу є фінансовим інструментом у рамках політики згуртованості. Він спрямований на надання підтримки територіям, які стикаються з серйозними соціально-економічними проблемами, пов'язаними з переходом до кліматичної нейтральності, і покликаний сприяти реалізації Європейської зеленої угоди (яка має на меті зробити ЄС кліматично нейтральним до 2050 року) [42].

Загальний бюджет політики згуртованості та правила, пов'язані з його розподілом, ухвалюються спільно Радою та Європейським Парламентом. Політичної згоди щодо законодавчого пакету політики згуртованості на 2021–2027 роки було досягнуто наприкінці 2020 року [42].

У багаторічній фінансовій програмі на регіональний розвиток і згуртованість на 2021-2027 роки було виділено 274,3 мільярда євро [42].

Поки тривали дискусії навколо політичної угоди щодо політики згуртованості, криза COVID-19 швидко змінила соціально-економічний ландшафт. У результаті було узгоджено пакет REACT-EU (Допомога у відновленні згуртованості та територій Європи). Він надав додаткові 50,6 мільярда євро нового фінансування на 2021 і 2022 роки в рамках Європейського інструменту відновлення (також відомого як наступне покоління ЄС) [42].

Основна частина бюджету на політику згуртованості ЄС надається регіонам, розвиток яких відстає від середнього по ЄС, зокрема, менш розвиненим регіонам, які переважно розташовані на півдні чи сході ЄС, країнам-членам Балтії та деяким найвіддаленішим регіонам. Фінансування зосереджено на цих менш розвинених регіонах з метою зменшення економічної, соціальної та територіальної нерівності [42].

На період 2021–2027 років розподіл коштів здійснюється за методом, який переважно базується на регіональному валовому внутрішньому продукті (ВВП) на душу населення. Проте було додано низку нових критеріїв – безробіття серед молоді, низький рівень освіти, зміна клімату, а також прийом та інтеграція мігрантів – щоб краще відобразити виклики, з якими стикається кожен регіон. Для розподілу коштів REACT-EU між державами-членами ЄС використовуватиметься

спеціальний метод розподілу. Це відрізняється від звичайного методу розподілу коштів на політику згуртованості та враховуватиме рівень добробуту, масштаби економічного спаду через пандемію COVID-19 та вплив кризи на безробіття (зокрема серед молоді) [42].

Для періоду 2021–2027 рр. право на отримання фондів згуртованості базується на ранжуванні регіонів рівня NUTS 2 і поділенні на три групи:

- менш розвинені регіони, де ВВП на душу населення становив менше 75 % від середнього по ЄС;
- регіони з перехідною економікою, де ВВП на душу населення становив 75 %–100 % від середнього по ЄС;
- більш розвинені регіони, де ВВП на душу населення становив понад 100 % від середнього по ЄС [42].

На початку пандемії COVID-19 Європейська комісія вперше активувала загальне положення про вихід із Пакту стабільності та зростання. Завдяки пом'якшенню бюджетних правил національні уряди отримали більше свободи підтримувати свою економіку та пом'якшувати соціально-економічні наслідки пандемії [42].

Ключова ідея політики єдності ЄС полягає в тому, щоб допомогти регіонам зблизитися/наздогнати розвиток один одного. Більшість регіонів з перехідною економікою та менш розвинених регіонів в ЄС можуть бути охарактеризовані як такі, що мають відносно низькі темпи зростання, низькі доходи (головним чином у східних і південних країнах-членах ЄС) або осередки бідності, соціальної ізоляції та/або промислового спаду (регіони, які були «залишені»); це регіони, які отримують основну частину регіональних фондів ЄС [42].

Таким чином, в ЄС сьогодні нерівномірність економічного розвитку вимірюється в рамках регіонів NUTS. Зусилля європейського угруповання щодо зближення регіонів та вирівнювання економічного розвитку забезпечується реалізацією політики згуртованості та стратегіями наднаціонального та національного рівнів.

2.2. Нерівномірності розвитку економік Азії та Африки

У різних субрегіонах Азії рівень економічного розвитку й спеціалізація суттєво відрізняються. Такий факт історично склався відповідно до наявних кліматичних умов і ресурсів у цих регіонах. [44].

Наприклад, нерівномірність розвитку можна спостерігати у країнах Південно-Західної Азії: Саудівська Аравія — член «G20», Ізраїль — неформально є ядерною державою, Катар — найбагатша країна в світі за ВВП на душу населення, аеропорт у місті Дубаї в ОАЕ — один із найбільш завантажених у світі, в той час коли в найбільш бідній частині населення живе в бідності, голодує та неосвічена з постійними військовими конфліктами [44].

Варто зазначити, що не зважаючи на військові конфлікти для Ізраїлю характерний високий та комплексний розвиток. Достатньо швидкими темпами розвиваються економіки Туреччини, Саудівської Аравії та ОАЕ. До спеціалізації господарства більшості країн регіону відноситься видобуток нафти та природного газу, що є основним продуктом для постачання на світовий ринок від цього регіону. Туреччина має майже чверть світових запасів ртутної руди, а Іран та Ірак є експортерами руд кольорових металів. У всьому світі давно відома ізраїльська медицина, а турецькі танкери користуються попитом для перевезення нафти та хімічних речовин [44].

Регіон Південно-Західної Азії — це батьківщина арабської та єврейської культур, які приваблює туристів і притягує паломників з усього світу (Мекка, Єрусалим). Таким країнам регіону як ОАЕ, Туреччина, Кіпр, Ізраїль, Йорданія притаманний високий рівень розвитку туристичної галузі та інфраструктурної мережі [44].

Природні та кліматичні умови багатьох територій регіону значно несприятливі для проживання там населення, що впливає на розвиток їх сільського господарства. Але, незважаючи на це, Туреччина та Ізраїль знані у світі як експортери продукції рослинництва та тваринництва [44].

Такі регіони як Південна та Південно-Східна Азія мають різку протилежність в соціально-економічному розвитку, суттєву різницю в національному, мовному та релігійному складі населення. Ці фактори виступають джерелами конфліктів і нестабільності в регіонах [44].

Основу економік більшості країн субрегіону становить малорозвинений аграрний сектор. До найбільш розвинутих країн регіону відносять Камбоджу, Лаос, Бангладеш, М'янму, а до найрозвинутіших країн — Індію, Індонезію та Таїланд. Сінгапур є зразком високого розвитку держави при практично повній відсутності будь-яких ресурсів. Він є одним із центрів світової торгівлі через його вигідне географічне положення. Також демонструє стабільне та достатньо швидке зростання Індійська економіка, яка належить до десятки світових лідерів за обсягами ВВП [44]. Даний регіон постачає на світовий ринок мінеральну сировину (залізна руда, кам'яне вугілля тощо), продукцію легкої промисловості, деревину тропічних лісів, послуги з туризму в деяких країнах. Варто зазначити, що Індія є одним із світових лідерів з надання інформаційних послуг тощо [44].

Зокрема в регіоні вирощують тропічні культури: рис, бавовник, чай, фрукти, цукрову тростину, займаються риболовством тощо. Окрім сировини, також відомі продукція електротехнічної та текстильної промисловості регіону, послуги з обслуговування транзитного морського й авіаційного транспорту. На підприємствах легкої промисловості працює значна кількість населення. На сучасному етапі регіон Південної та Південно-Східної Азії називають «швейною фабрикою Європи», колись раніше так називали Іспанію [44].

Східна Азія — це передусім друга й третя економіки світу (Китай та Японія). У субрегіоні діють успішна ринкова (капіталістична) система господарювання й тоталітарний комуністичний режим. Зовнішня економічна політика таких країн як Японія, Китай та Південна Корея спрямована на просування продукції обробної промисловості на світовий ринок. Китай заповнив своїми як якісною, так і третьосортною продукцією країни світу. КНДР з офіційними ідеологіями держави «опора на власні сили» і «військова першість» практично повністю ізольована від зовнішнього світу [44].

Взагалі, даний регіон відомий на світовому ринку якісними автомобілями, морськими суднами, автоматизованими конвеєрними лініями (Японія та Південна Корея), рудами кольорових металів (олово, молібден, вольфрам), сільськогосподарською продукцією та продуктами її переробки [44].

У Центральній Азії знаходяться країни, багаті на природні ресурси. Проте вона знаходиться на досить низькому рівні через пострадянські країни, у яких й досі відбувається болісний перехід від командної соціалістичної до ринкової економіки. Варто зазначити, що цей регіон досі відчуває вплив та контроль Росії. Даний субрегіон постачає на світовий ринок в основному продукцію гірничодобувної промисловості, особливо нафту й газ, алюмінієві, нікелеві, свинцево-цинкові, ртутні й уранові руди, золото (Узбекистан і Киргизстан), мінеральні добрива, продукцію харчової промисловості [44]. Узбекистан і Туркменістан — великі експортери бавовнику та бавовняних тканин. Таджикистан експортує в сусідні країни електроенергію та шовкові тканини. Колись сільське господарство країн регіону було переважно монокультурним, але зараз в Узбекистані та Туркменістані зменшуються посівні площі під бавовник і збільшуються під пшеницю, сади, виноградники, овочеві культури тощо. Казахстан належить до десятки країн-лідерів за експортом пшениці. Регіон відомий виробництвом килимів. Останнім часом значна увага приділяється науковим розробкам, особливо в галузі нанотехнологій. Головним торговельним партнером країн регіону залишається Росія, але зростає роль і частка Китаю, Туреччини та європейських країн. Регіон має значні потенційні можливості для розвитку туризму [44].

Розвитку економіки Закавказзя заважають етнічні конфлікти, підтримка сепаратизму та втручання Росії, не зважаючи на те, що у цього регіону достатньо вигідне географічне положення. У регіоні розміщені численні російські військові бази, Росія заважає формуванню міжнародних транспортних коридорів між Європою та Азією в обхід неї [44].

Закавказзя постачає нафту та надає рекреаційні послуги на світовий ринок. Для розвитку туристичної сфери має значний потенціал - джерела лікувальних

мінеральних вод, гірськолижні та морські курорти, проте його розвиток блокується нестабільною соціально-політичною ситуацією в регіоні. [44].

Три основні складові продовжують перешкоджати відновленню в Азії: регулярні карантинні заходи в Китайській Народній Республіці (КНР), російське вторгнення в Україну та уповільнення глобального зростання. Прогнози зростання для регіону переглянуто з 4,3% до 4,2% у 2022 році та з 4,9% до 4,6% у 2023 році (табл. 2.3) [45].

Таблиця 2.3 – Темпи зростання ВВП та інфляції, % [46]

Регіон / країна	Зростання ВВП, %			Інфляція, %		
	2021	2022	2023*	2021	2022	2023*
Розвинута Азія	7	4,2	4,9	2,5	4,4	4
Розвинута Азія, не вкл. КНР	5,9	5,4	5,3	4,1	6,7	5,5
Кавказ і Середня Азія	5,7	4,8	4,2	8,9	12,5	8,5
Казахстан	4,3	3,0	3,7	8,0	14,0	7,5
Східна Азія	7,7	2,9	4,2	1,1	2,4	2,5
Гонконг, Китай	6,3	-3,3	3,7	1,6	2,0	2,0
КНР	8,1	3,0	4,5	0,9	2,1	2,5
Республіка Корея	4,1	2,6	2,3	2,5	5,1	3,0
Тайбей, Китай	6,6	3,4	3,0	2,0	2,8	2,0
Південна Азія	8,1	6,5	6,5	5,8	8,2	7,4
Індія	8,7	7,0	7,2	5,5	6,7	5,8
Південно-Східна Азія	3,3	5,5	5,0	2,0	5,1	4,1
Індонезія	3,7	5,4	5,0	1,6	4,2	5,1
Малайзія	3,1	7,3	4,7	2,5	3,0	2,5
Філіппіни	5,7	7,4	6,3	3,9	5,7	4,3
Сінгапур	7,6	3,3	3,0	2,3	6,0	2,3
Таїланд	1,5	3,2	4,2	1,2	6,3	2,7
В'єтнам	2,6	7,5	6,7	1,8	6,5	4,0
Тихий океан	-1,7	5,3	5,5	3,1	5,8	4,8

Регіональні прогнози інфляції в регіоні на 2022 рік було дещо переглянуто в сторону зниження з 4,5% до 4,4%, але на 2023 рік підвищено з 4,0% до 4,2% (табл. 2.3). Навіть з огляду на погіршення перспектив, розвиток Азії відбуватиметься швидше, ніж інші регіони, і страждатиме від інфляції менше, ніж більшість інших регіонів [45].

Перспективи зростання на Кавказі та в Центральній Азії було скориговано з 3,9% до 4,8% у 2022 році, оскільки наслідки російського вторгнення в Україну виявилися не такими критичними, ніж очікувалося [45].

Прогнози зростання Східної Азії переглянуто до 2,9% у 2022 році — через обмеження мобільності в Китайській Народній Республіці та глибокого скорочення в Гонконзі— і до 4,0% у 2023 році [45].

Прогноз для Південної Азії на 2023 рік становить 6,3% з врахуванням уповільнення економіки в Бангладеш і повені в Пакистані [46].

Прогноз зростання для Південно-Східної Азії на 2023 рік склав 4,7%. Прогноз зростання для тихоокеанського регіону в 2022 році також було переглянуто з 4,7% до 5,3% через значне відновлення туризму на Фіджі [46].

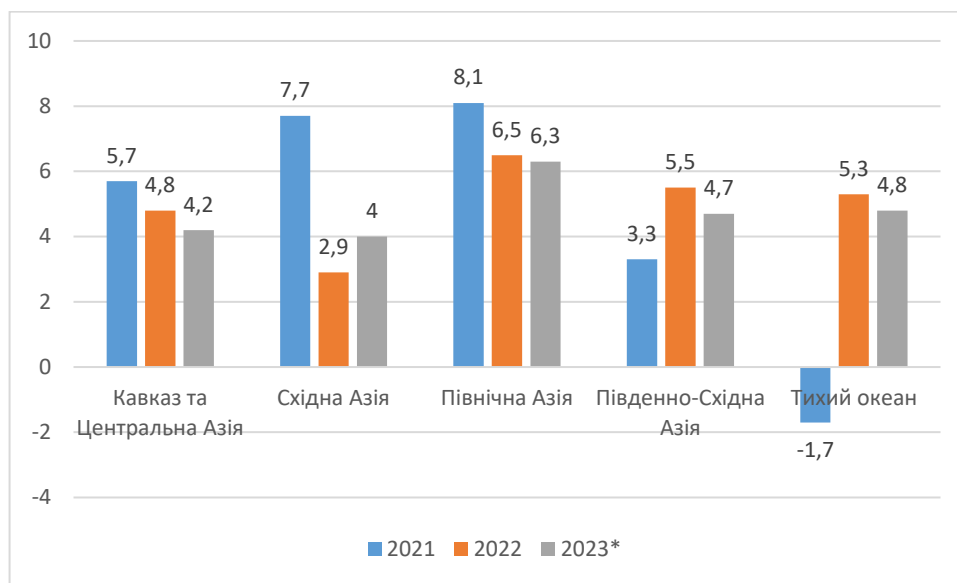

Рис. 2.2 – Зростання ВВП за субрегіонами Азії, % [46]

Примітка: * – прогнозні дані

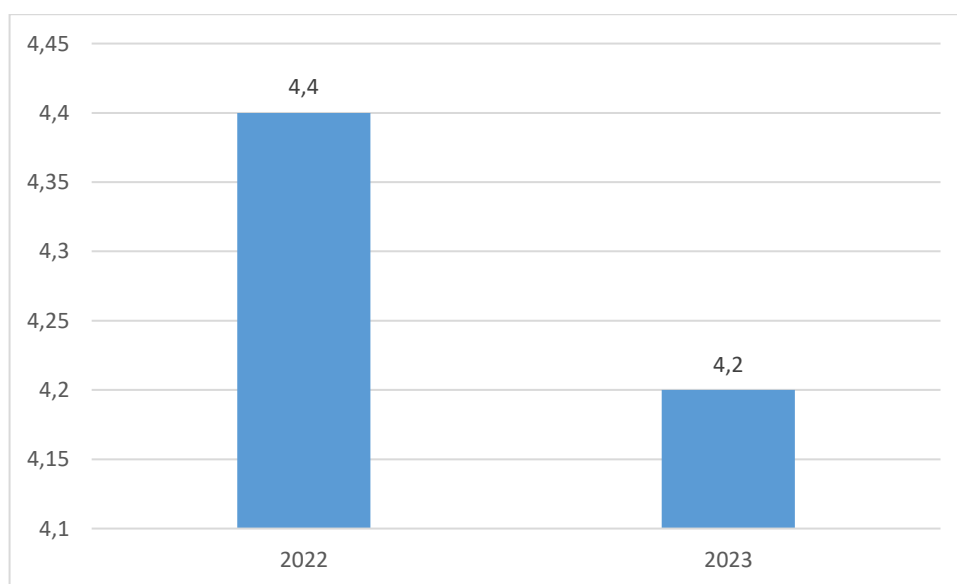

Рис. 2.3 – Прогноз інфляції у розвинутій Азії, % [46]

Примітка: * – прогнозні дані

Регіональні прогнози інфляції на 2023 рік знижено до 4,2% з 4,4%. Навіть з огляду на погіршення перспектив, розвиток Азії відбуватиметься швидше, ніж в інших регіонах, і страждатиме від інфляції менше, ніж більшість інших регіонів [46].

Економіка Африки відновлювалася після пандемії COVID-19 у 2022 році, після низки внутрішніх і зовнішніх потрясінь, таких як несприятливі погодні умови, руйнівне нашествя сарани та російське вторгнення в Україну – усе це погіршило темпи інфляції, які й так швидко зростали [47].

Хоча прямі торговельні та фінансові зв'язки Африки з Росією та Україною незначні, війна завдала шкоди економіці континенту через підвищення цін на сировину, здорожчання продовольства, палива та загальну інфляцію [47].

Зростає ймовірність громадянських конфліктів через інфляцію продовольства та енергоносіїв у середовищі підвищеної політичної нестабільності.

Ключові африканські економіки, такі як Південна Африка та Нігерія, вже мають низький рівень зростання, і багато африканських урядів усвідомили, що їхній борговий тягар зріс – деякі, такі як Ефіопія та Гана, зараз мають боргові операції в доларах на критичному рівні – і в 2023 році буде ще більше країн [47].

У 2022 році в середньому відношення боргу державного сектора до ВВП африканських країн перевищувало 60%. Ера великих державних позик і мегапроектів Китаю, яка почалася 20 років тому в Анголі після закінчення громадянської війни можливо, підходить до кінця, але інвестиції китайського приватного сектора на континенті продовжуватимуться через його ініціативу «Один пояс, один шлях» і модель розвитку подвійного обігу [47].

Економіка багатьох країн Африки на південь від Сахари перед пандемією зростала рекордними темпами. Ефіопія та Руанда, наприклад, мали одні з найшвидших темпів розвитку у світі — у середньому понад 7,5 відсотка на рік протягом останніх двох десятиліть. [48].

До 2010 року африканські країни досягли величезного прогресу в зменшенні регіональної нерівності доходів (відмінності у виробництві на душу населення між

регіонами країни). Це помітно контрастує з іншими частинами світу, де нерівність або зростала, або конвергенція була повільнішою [48].

Уважніше розглянувши фактори, які впливають на регіональну нерівність, виявлено, що прогрес значною мірою був зумовлений покращенням базової інфраструктури, що допомогло відстаючим регіонам швидше наблизитися до національного рівня. Кількість нічних вогнів на душу населення зросла в кілька разів у найбідніших регіонах Гани та Кенії [48].

Проте не у всіх відстаючих регіонах відбулося покращення. Нестабільні та постраждалі від конфлікту держави практично не досягли прогресу у зменшенні регіональної нерівності. І навіть у країнах, які десятиліттями розвивалися, прогрес зупинився після 2010 року, а регіональна нерівність, ймовірно, збільшилася після пандемії [48].

Наприклад, доступ до чистої води, електроенергії та послуг мобільного зв'язку у відстаючих регіонах у два-чотири рази нижчий порівняно з провідними, частково через те, що державні витрати на душу населення набагато нижчі. Так само частка жителів із повною початковою та середньою освітою вдвічі-втричі менша у відстаючих регіонах [48].

У країнах, де доступ до державних послуг, як правило, низький, а розподіл дуже нерівний, розрив ще більший. У Буркіна-Фасо, наприклад, доступ до електроенергії майже в 20 разів вищий у провідних регіонах [48].

Ключові чинники, завдяки яким вдалося зменшити регіональну нерівність у зазначених країнах за останні кілька десятиліть:

- макроекономічна стабільність
- відкритість торгівлі
- сильні інституції та політична стабільність
- цільові інвестиції [48].

Країнам Африки на південь від Сахари потрібно буде проводити політику з врахуванням наступних складових:

- добре продумана фінансова політика перерозподілу з чіткою інвестиційною стратегією для надання допомоги регіонам, які недостатньо забезпечені послугами.
- макроекономічна стабільність для сприяння інклюзивному зростанню.
- розбудова інституцій для забезпечення політичної стабільності та справедливого надання державних послуг [48].

Уряди також повинні інвестувати в розвиток місцевої адміністративної спроможності збирати та аналізувати дані. Лише 12 країн Африки на південь від Сахари публікують розподіл своїх державних бюджетів на субнаціональному рівні. Наявність цих даних дасть точнішу картину розбіжностей між регіонами [48].

Але, не дивлячись на заходи, що проводяться, в Африці зростає економічна нерівність. Тут знаходяться сім найбільш нерівних націй у світі, що робить його другим найбільш нерівним континентом з точки зору розподілу багатства. Згідно зі звітом Oxfam, три мільярда мають таке ж багатство як 50% найбідніших африканців, або близько 650 мільйонів людей [49].

Частково це пояснюється успадкованими обставинами - місцезнаходженням, расою. Висока нерівність у заощадженнях обмежує економічну мобільність між поколіннями. На ринку праці наявність вищої освіти є ключовим як для отримання роботи, так і для отримання кращої заробітної плати після працевлаштування. У Намібії та Південній Африці, де нерівність є значно вищою, ніж в решті країн, гостра нерівність у власності на землю також сприяє збереженню історично високих рівнів нерівності доходів [49].

Встановлено, що нерівність споживання в регіоні SACU більш, ніж на 40 % перевищує середні показники як для країн Африки на південь від Сахари, так і для країн із доходом вище середнього (рис. 2.4) [49].

Південноафриканський митний союз (SACU), що включає Ботсвану, Есватіні, Лесото, Намібію та Південну Африку, є найбільш нерівним регіоном у світі. Виходячи з коефіцієнтів Джині1 споживання (або доходу) на душу населення, Південна Африка, найбільша країна в SACU, є країною з найбільшою нерівністю у

світі, займаючи перше місце серед 164 країн у глобальній базі даних Світового банку про бідність [49].

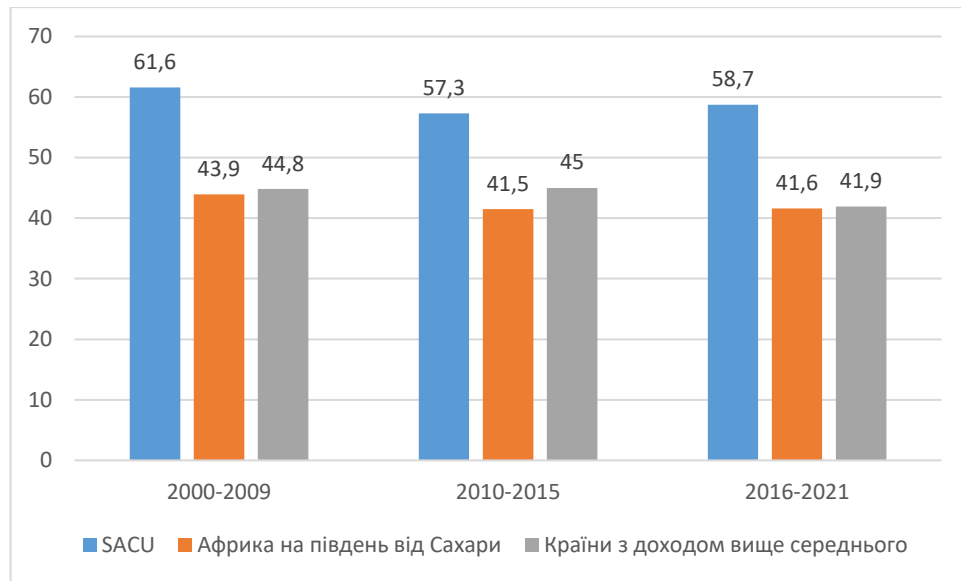

Рис. 2.4 – Середні коефіцієнти нерівномірності (Gini) по групах країн Африки, 2000-2021 рр. (%) [49]

Ботсвана, Есватіні та Намібія входять до 15 країн з найбільшою нерівністю. [49]. Африка швидко стає світовим центром крайньої бідності. За даними Світового банку, до 2030 року 87% бідних людей у світі проживатимуть на цьому континенті [49].

Більшість малозабезпечених жінок і дівчат походять з Африки. Найсуттєвіші у світі рівні гендерної нерівності зараз поєднуються з економічною нерівністю, таким чином утворюючи мережу ізоляції. Хлопчик із заможної кенійської родини має один із трьох шансів відвідати середню школу, на відміну від 250 дівчат із малозабезпечених сімей, з яких лише одна може скористатися цією можливістю. Більшість неоплачуваної праці також виконують жінки та дівчата. Жінки в Малаві приділяють домашнім обов'язкам і неоплачуваному догляду в сім разів більше часу, ніж чоловіки [50].

Згідно Інститут досліджень безпеки в 2022 році жінки непропорційно страждали від зміни клімату через гендерну нерівність, гендерні ролі та обов'язки. Вони в 14 разів частіше, ніж чоловіки, гинуть від кліматичної катастрофи, і вони складають 80% людей, які були переміщені через зміну клімату [50].

По всій Африці саме жінки стали лідерами в пошуку таких рішень, як посухостійке насіння, краще управління ґрунтом або керівництво лісовідновленням і відновленням [50].

Жінки все ще мають меншу автономію у прийнятті рішень, у тому числі у виборі міграції. Гендерні норми та сімейні обов'язки відіграють певну роль, і жінки також мають менший доступ до ресурсів та інформації, ніж чоловіки, для прийняття цих рішень. У сімейних ситуаціях чоловіки, швидше за все, мігрують, щоб отримати дохід, залишаючи жінок нести тягар домашнього господарства. Ця вимушена нерухомість наражає жінок на ризик впливу зміни клімату, оскільки вони потрапляють у пастку, доглядаючи за домашнім господарством і дітьми [50].

Проте міграція та урбанізація можуть бути ефективними заходами адаптації, які розширюють можливості жінок [50].

Економічне майбутнє Африки здається похмурим. За даними МВФ, 24 із 45 країн Африки на південь від Сахари, включаючи Південну Африку та Нігерію, навряд чи матимуть значне економічне відновлення. Перш за все, непосильний борг знову став тягарем для жителів Африки [50]. Існує значна ймовірність того, що континентальна криза буде перешкоджати прогресу протягом наступних десяти років, оскільки зростання населення прискориться [50].

Витрати на державні послуги вже серйозно обмежені ризикованою практикою кредитування китайських та європейських фінансових ринків, а також деяких африканських урядів. Наприклад, в Уганді боргові виплати досягли історичного максимуму, а державні витрати на охорону здоров'я та освіти скоротилися на 12%.

Але африканські країни в цілому досягають прогресу в боротьбі з нерівністю. Для них це свідчення того, що вони досягають успіху, незважаючи на величезні перешкоди та труднощі [50].

Зараз африканські країни класифікуються відповідно до того, наскільки вони віддані справі зменшення нерівності. Також ранжуються африканські країни відповідно до їхньої політики щодо скорочення розриву в багатстві шляхом врахування оподаткування, збільшення соціальних витрат і трудових прав. Усі

африканські країни борються з однаковою токсичною спадщиною, зокрема надзвичайною нерівністю, історією експропріації колоніальними державами та часто невдалою економічною політикою, нав'язаною МВФ і Світовим банком. Проте країни мають значні відмінності у вирішенні цієї спадщини та усуненні прірви між багатими та бідними [50].

Глобальна нерівність розподілу багатства значно посилилася за останні кілька десятиліть. Наприклад, станом на 2022 рік близько 70% багатства країни належать 10% найбагатших американців. Це означає, що інші 90% населення володіють лише 30% багатства нації. Іншим прикладом є Південна Африка, де 10% найбагатших людей володіють 65% багатства країни.

Крім того, багато людей не мають доступу до високоткласних фінансових послуг (тобто послуг, що надаються лише акредитованим інвесторам), які широко доступні для заможніших жителів [50].

Директор Світового банку в Ботсвані, Есватіні, Лесото, Намібії та Південній Африці зазначив, що успадковані обставини, котрі людина практично не може контролювати, спричиняють загальну нерівність, і що, незважаючи на те, що країни SACU здійснюють суттєвий перерозподіл витрат, зокрема на освіту та охорону здоров'я, нерівність залишається надзвичайно високою. Вирівнювання умов при народженні шляхом більш інклюзивного надання якісної освіти, охорони здоров'я та базових послуг має вирішальне значення для зменшення нерівності в регіоні [51].

Необхідно також сприяти політичним заходам, посилити здатність реагувати на зростаючі кліматичні та економічні потрясіння, які, як правило, сильніше впливають на бідних [51]. Підвищення ефективності та результативності соціальних видатків, а також покращення адресності ключових програм соціального захисту для перенаправлення ресурсів у бік найбільш уразливих верств населення для більш сталого та ефективного фіскального перерозподілу є ключовим фактором прискорення зменшення нерівності в Африканському регіоні.

2.3. Нерівномірності розвитку країн Латинської Америки

У 2022 році країни Латинської Америки та Карибського басейну зіткнулися з наслідками серії потрясінь, які погіршили умови їхнього інвестування та виробництва, включаючи світову фінансову кризу, економічну напруженість між основними полюсами світової економіки, пандемію COVID-19, війну в Україні та відродження інфляції в контексті загострення надзвичайної екологічної ситуації та прискорення технологічної революції. Численні аналітики та міжнародні організації говорять про низку каскадних криз, називаючи серед них кризи, пов'язані з кліматом, здоров'ям, зайнятістю, соціальними питаннями, освітою, продовольчою безпекою, енергією та вартістю життя – усі вони мають вплив різної інтенсивності та прояви у багатьох країн, у тому числі країнах Латинської Америки та Карибського басейну [52].

Боротьба з інфляцією посилила глобальні фінансові умови та підвищила волатильність на фінансових ринках. Це підвищило вартість обслуговування боргу, ще більше зменшивши фіскальний простір і збільшивши ризик рецесії світової економіки в 2023 році. Оцінені темпи зростання для переважної більшості країн світу в 2023 році були нещодавно переглянуті різними організаціями в бік зниження [52].

У регіоні поєднання зовнішніх і внутрішніх факторів, що впливають із прийнятих політичних рішень або відсутності таких рішень, зменшило спроможність до економічного зростання та створення якісних робочих місць і завадило боротьбі з бідністю та крайньою бідністю [52].

Зіткнувшись із цією реальністю, Економічна комісія ООН для Латинської Америки та Карибського басейну (ECLAC) виступає за те, щоб країни Латинської Америки та Карибського басейну подвоїли свої зусилля, щоб відновити свою економіку, а також трансформувати моделі розвитку країн, зосереджуючи ці зусилля навколо політики продуктивної трансформації та диверсифікації разом із великим державним і приватним сектором. Країнам потрібен інвестиційний поштовх, який би дозволив прискорити структурні зміни та технологічну та

цифрову трансформацію для досягнення високих, стійких темпів зростання та стійкого та інклюзивного розвитку [52].

У цій стратегії галузевий вимір є вирішальним, оскільки саме там визначаються стратегії компанії, бізнес-моделі та процеси формування капіталу та створення робочих місць. Хоча конкретні сектори мають бути визначені в кожному національному контексті, ECLAC пропонує десять секторів або сфер, які є особливо перспективними: енергетичний перехід, електромобільність, циркулярна економіка, біоекономіка, медична промисловість та цифрова трансформація, які знаходяться в центрі інноваційних процесів, тоді як економіка піклування, туризм, мікро-, малі та середні підприємства, а також соціальна економіка є чудовими генераторами зайнятості, що, як наслідок, впливає на доходи та залучення соціально незахищених секторів [52].

Використання потенціалу в цих сферах передбачає трансформацію моделі розвитку регіону для створення сприятливих умов для інвестицій, зростання, інклюзивності та стійкості.

Трансформація цієї моделі вимагає рішучих дій у багатьох сферах: планування розвитку з метою координації політики; покращення управління та інституційної якості установ, відповідальних за різні сфери; макроекономічна політика для прискорення зростання та подолання інфляції; побудова державного добробуту; зміцнення систем опіки як опори соціальної держави, заснованої на правах; гарантування прав особливо вразливих верств населення; пом'якшення та адаптація до надзвичайної екологічної ситуації; нове управління природними ресурсами; реалізація промислово-технологічної політики; та регіональна інтеграція в умовах нової геополітики глобалізації [52].

В 2022 році економіка Латинської Америки розвивалася відносно непогано, незважаючи на потрясіння, спричинені вторгненням Росії в Україну та глобальні підвищення процентних ставок. У 2022 році економіка регіону зросла майже на 4 відсотки, зайнятість значно відновилася, а сектор послуг відновився після шкоди, завданої пандемією. Інфляційний тиск зменшувався в багатьох країнах завдяки раннім і рішучим зусиллям центральних банків, а також зниженню світових цін на

продовольство та енергію. Проте базова інфляція (тобто без урахування продуктів харчування та енергоносіїв) залишалася високою на рівні близько 8% у Бразилії, Мексиці та Чилі (і дещо вище в Колумбії, але нижча в Перу) [52].

Зростання соціального невдоволення та зниження довіри до державних інституцій протягом деякого часу є важливою тенденцією в регіоні. Соціальна напруга, безумовно, загострилася під час пандемії. Бідніші люди — особливо ті, хто працює з особистими послугами — понесли основний тягар економічних наслідків. Хоча урядова підтримка допомогла, багато хто не зміг повністю захиститися від негативного впливу, про що свідчить помітне зростання бідності. Збільшення продовольчої безпеки також є ключовим симптомом тривалих соціально-економічних наслідків пандемії [52].

Середній клас регіону також стикається з нестабільною економічною ситуацією. Багато малих підприємств переживали труднощі під час карантину, а заробітна плата працівників із середнім рівнем доходу знизилася через подальше зростання цін [52].

З точки зору макроекономіки, у 2022 році регіон Латинської Америки здивував зростанням, незважаючи на високу інфляцію та режим жорсткості центральних банків протягом більшої частини року. Хоча макропрогноз має погіршитися, регіон може й надалі залишатися (відносно) привабливим для інвесторів [53].

З одного боку очікується, що зростання значно сповільниться. Інфляція залишатиметься вищою за зони комфорту більшості центральних банків до 2024 року. Крім того, існує ризик погіршення фінансової ситуації через політичний і соціальний тиск, оскільки зростання не відновиться до рівня до пандемії, а соціальна нерівність стане ще глибшою [53].

Незважаючи на непривабливу перспективу, описану вище, Латинська Америка вирізняється серед усіх країн, оскільки головні центральні банки в регіоні повинні почати пом'якшувати монетарну політику, таким чином пом'якшуючи удар по зростанню, спричинений глобальним уповільненням. Крім того,

сприятливі ціни на товари також можуть компенсувати певний вплив, оскільки економіка Китаю знову відкривається після карантину через COVID [53].

На початку 2022 року експансіоністська політика, вузькі місця в ланцюзі поставок і війна в Україні спричинили різке зростання інфляції, що змусило центральні банки стримувати її шляхом агресивного підвищення процентних ставок. Очікувалося, що зростання Латинської Америки сповільниться до 3,5% у 2022 році та до мізерних 0,7% у 2023 році, що нижче оціненого потенціалу зростання регіону в 1,7% (табл. 2.4) [53].

Таблиця 2.4 – Зміна реального ВВП Латинської Америки, 2021-2024 рр. (%) [53]

Країна	2021	2022	2023*	2024*	Потенціал
Аргентина	10.4	5.1	-0.5	-2	1.3
Бразилія	4.6	2.8	0.2	1.4	1.5
Чілі	11.7	2.5	-1.2	2.5	2.3
Колумбія	10.7	8	0.9	2	2.8
Мексика	4.8	3.1	1.8	1	1.7
Перу	13.6	2.5	2.3	2.5	2.7

Одна з глобальних тенденцій, яка може допомогти Латинській Америці покращити свій зовнішній баланс у майбутньому - збільшення експорту регіону та його подальша інтеграція в американські та глобальні ланцюжки поставок.

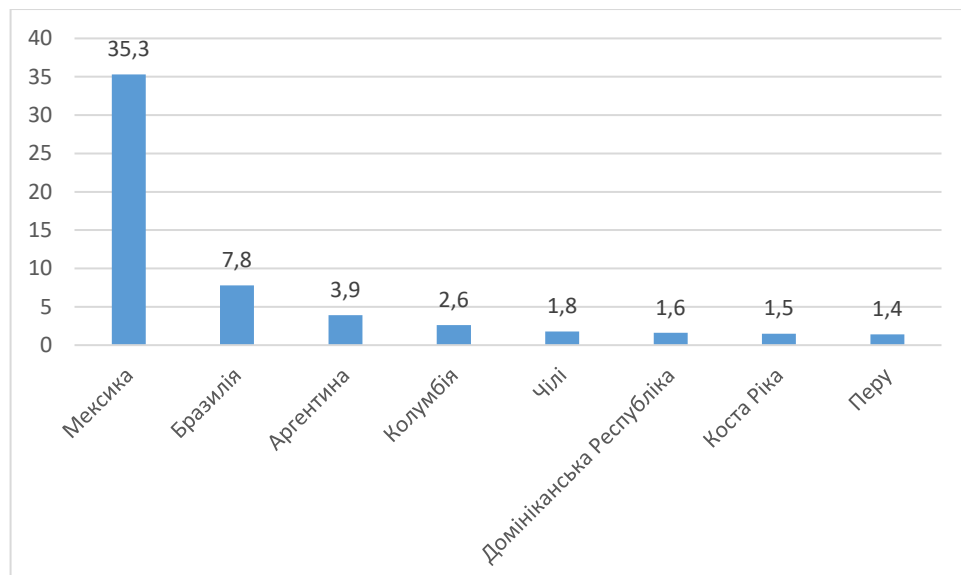

Рис .2.5 – Експорт товарів країн Латинської Америки у 2022 р., % [53]

Згідно з останніми оцінками Міжамериканського банку розвитку (IDB), ближній ринок може збільшити загальний експорт Латинської Америки на 78

мільярдів доларів на рік (64 мільярди доларів товарів плюс 14 мільярдів доларів послуг) у найближчій та середньостроковій перспективі. Незважаючи на те, що Мексика отримає найбільший прибуток, очікується, що всі країни Латинської Америки отримають вигоду. Однак це більш довгострокова тенденція, яка має розвиватися в наступне десятиліття [53].

Щоб змінити негативні тенденції розвитку країн Латинської Америки необхідно відновити макроекономічну стабільність і довгостроково стимулювати зростання за допомогою структурних реформ. Але знайти спільну мову для проведення розумних економічних реформ в умовах серйозної соціальної напруженості буде важко. У той же час триваюча ймовірність заворушень і політичного колапсу потенційно може підірвати довіру та обтяжити економічну діяльність [52].

Незважаючи на очевидні труднощі, політика має бути зосереджена на забезпеченні економічної стабільності, стимулюванні зростання та створенні робочих місць, підтримці підприємництва та задоволенні нагальних соціальних потреб, з якими стикається багато людей у регіоні. Це допоможе пом'якшити соціальне невдоволення та відновити довіру до державних інститутів. Однак ці дії вимагають рішучості, наполегливості та досягнення соціального консенсусу з низки питань:

- діяльність центробанків щодо зниження інфляції
- фінансова політика потребуватиме акценту на соціальних видатках для підтримки бідних верств населення одночасно зі скороченням державного боргу. Не менш важливо, щоб уряди ретельно визначали пріоритети витрат і звертали увагу на способи підвищення довіри до державних інституцій
- вдосконалення системи безпеки в регіоні, щоб забезпечити надійну та досить щедру соціальну допомогу для тих, хто її найбільше потребує [52].

Ці кроки не повинні витіснити глибші зміни політики, необхідні для підвищення продуктивності, стимулювання інвестицій і сприяння створенню робочих місць. Такі реформи з часом стануть основним засобом підвищення рівня життя населення регіону [52].

За оцінками ECLAC середній темп економічного зростання Латинської Америки та Карибського басейну у 2023 році становитиме 1,3%. За субрегіонами цей показник розбивається лише на 1% у Південній Америці, 3% у Центральній Америці та 3,3% у Карибському басейні, тоді як очікується, що Мексика опублікує показник лише 1,1% (табл. 2.5) [52].

Таблиця 2.5 – Західна півкуля: зростання реального ВВП, % [52]

Країна	2021	2022	2023*	2024*
1	2	3	4	5
Північна Америка	5.7	2.2	1.4	1.1
Канада	5.0	23.5	1.5	1.5
Мексика	4.7	3.1	1.7	1.6
США	5.9	2.0	1.4	1.0
Пуерто Ріко	2.7	4.8	0.4	-1.6
Південна Америка	7.4	3.9	1.5	1.9
Аргентина	10.4	4.6	2.0	2.0
Болівія	6.1	3.4	2.9	2.8
Бразилія	5.0	3.1	1.2	1.5
Чилі	11.7	2.7	-1.5	1.9
Колумбія	10.7	8.1	1.1	2.1
Еквадор	4.2	2.7	3.0	2.8
Парагвай	4.2	0.2	4.3	3.5
Перу	13.6	2.6	2.5	3.2
Уругвай	4.4	5.3	3.6	2.7
Венесуела	0.5	6.0	6.5	-
Країни CAPDR	11.0	5.0	3.5	3.8
Коста Ріко	7.8	4.3	2.9	3.0
Домініканська Республіка	12.3	5.0	4.3	5.0
Сальвадор	10.3	2.6	1.7	1.5
Гватемала	8.0	4.0	3.4	3.5
Гондурас	12.5	3.4	3.5	3.6
Нікарагуа	10.3	4.0	3.0	3.3
Панама	15.3	9.0	4.0	4.0
Карибський басейн: залежить від туризму	7.8	6.2	3.8	2.5
Антигуа і Барбуда	5.3	6.0	5.6	5.4
Аруба	17.2	4.4	1.6	1.2
Багами	13.7	11.0	4.3	1.8
Барбадос	0.7	10.5	5.0	3.0
Беліз	15.2	9.5	4.5	2.0
Домініка	4.8	5.9	4.8	4.6
Гренада	4.7	5.6	3.6	4.1
Ямайка	4.6	2.8	3.0	2.3
Сент-Кітс і Невіс	-4.3	9.0	8.4	3.8
Сент-Люсія	12.2	9.1	5.8	3.8
Сент-Вінсент і Гренадини	0.8	5.0	6.0	4.8
Карибський басейн: не залежить від туризму	3.2	16.1	9.3	8.6
Гаїті	-1.8	-1.5	0.3	1.2
Експортери товарів	5.9	23.8	12.8	11.3

Продовження таблиці 2.5

1	2	3	4	5
Гайана	23.8	57.8	25.2	21.2
Суринам	-3.5	1.3	2.3	3.0
Тринідад і Тобаго	-1.0	2.3	3.5	2.0
Латинська Америка та Карибський басейн	7.0	3.9	1.8	2.1
Без урахування Венесуели	7.1	3.9	1.7	2.1
Без урахування Аргентини і Венесуели	6.7	3.8	1.7	2.1
ЛА5	6.4	3.6	1.3	1.7

Інфляційний тиск зменшується в багатьох країнах завдяки раннім і рішучим зусиллям центральних банків, а також зниженню світових цін на продовольство та енергію. Проте базова інфляція (тобто без урахування продуктів харчування та енергоносіїв) залишається високою на рівні близько 8 % у Бразилії, Мексиці та Чилі (і дещо вище в Колумбії, але нижча в Перу) (Додаток Д) [52].

Ці темпи зростання мало сприятимуть створенню робочих місць, а також не дозволять урядам створити фінансовий простір, необхідний для підтримки соціальних витрат і трансфертів, інвестування в освіту та створення сприятливих умов для поглинання зростаючих потоків мігрантів. Як наслідок, регіон стикається з ризиком соціальних заворушень разом із зростаючою хвилею міграції [54].

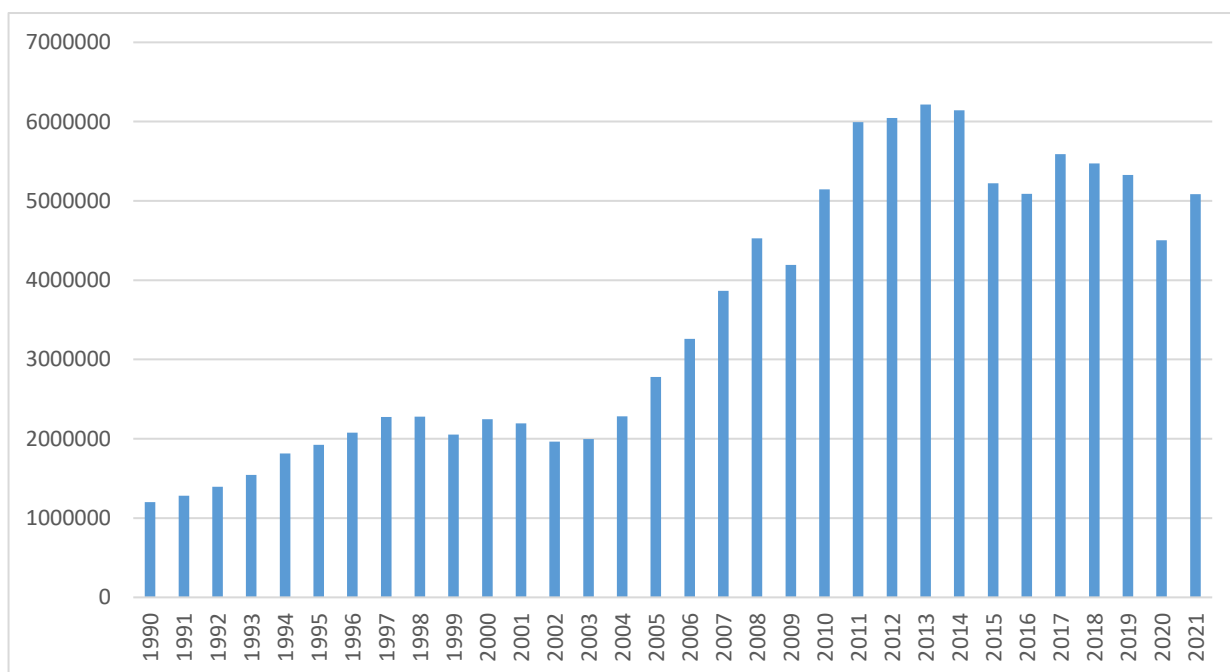

Рис. 2.4 – Динаміка загального річного ВВП у поточних цінах, 1990-2021 рр. (млн. дол США) [55]

Уряди перебувають під величезним тиском щодо досягнення відчутних результатів, і вони стикаються з важкими компромісами з точки зору конкуруючих вимог і цілей. У світлі цієї ситуації ключовими пріоритетами політики для Латинської Америки та Карибського басейну мають бути:

- сприяння як найсильнішому відновленню економіки, щоб створити робочі місця та зробити ринки праці більш динамічними;
- продовження зусиль щодо зниження інфляції та обмеження зростання вартості життя;
- запровадження фіскальної реформи для покращення збору податків і податкових надходжень, а також для захисту найбільш уразливих груп регіону за допомогою спеціально адаптованої соціальної політики та політики зайнятості;
- створення універсальної медичної служби на додаток до добре розробленої політики соціального захисту [54].

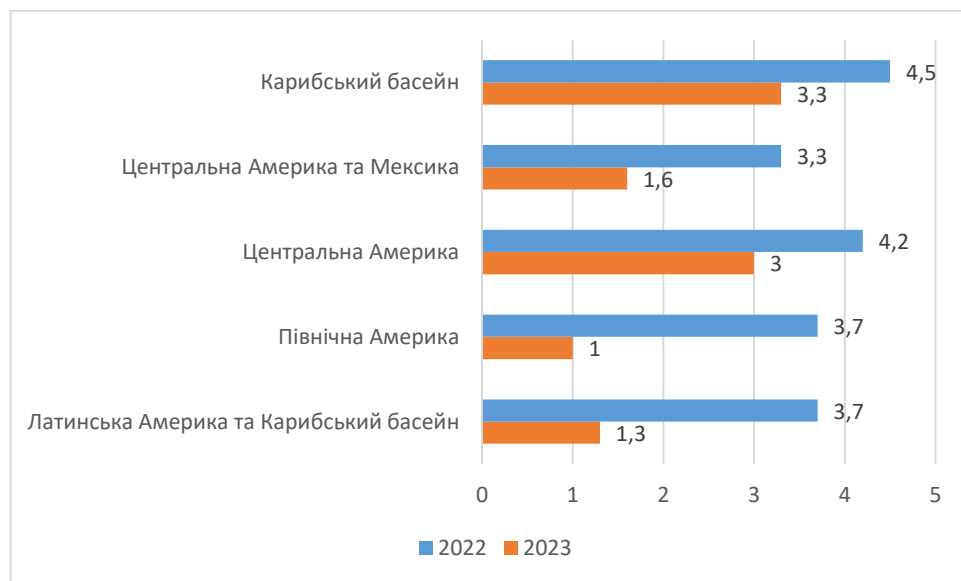

Рис. 2.5 – Прогноз економічного зростання на 2023 рік країн Латинської Америки та Карибського басейну, % [54]

Те, що відбувається в міжнародному середовищі, суттєво впливає на зростання. На жаль, цього року — на відміну від періоду після фінансової кризи — три основні двигуни глобального зростання та основні торговельні партнери країн регіону зупинилися. У 2023 році очікується, що економіка Сполучених Штатів зросте лише на 0,7%, Єврозони – лише на 0,3%, а Китаю – на 4,4%. Тож країни

Латинської Америки та Карибського басейну не можуть сподіватися на стимули від глобальної економіки [54].

Для уникнення подальшого посилення економічної нерівності в регіоні слід скористатися наступними можливостями [54]:

- необхідна реструктуризація глобальних виробничих процесів, яка створює можливості для регіону скористатися перевагами глобальної реконфігурації ланцюга постачання та відповідної динаміки виробничих кластерів [54].

- Латинська Америка і Карибський басейн мають великий енергетичний потенціал як у традиційних джерелах енергії, таких як вуглеводні, так і в чистих і сучасних відновлюваних джерелах енергії, таких як сонце, вітер і зелений водень. Приплив ПП і можливості в енергетичному секторі залишаються дуже значними [54].

- є також можливості в нових моделях виробництва, пов'язаних з новими технологіями, пов'язаними з електромобільністю, цифровою трансформацією та зростанням можливостей експорту сучасних послуг, таких як електронна комерція, фінтех, бек-офісні послуги та спільні послуги [54].

- 2023 рік обіцяє стати роком потужного відновлення туризму, життєво важливого сектора для більшості країн Карибського басейну, Центральної Америки, Мексики та інших країн [54].

- подібно до того, як 2022 рік був роком шоку процентної ставки, 2023 рік може стати роком стабілізації ставок або навіть роком, коли ставки зміняться, зміна, яка може зменшити вартість обслуговування боргу та пом'якшити обмеження доступу до фінансових ресурсів [54].

- удосконалення міжнародної фінансової архітектури для створення багатосторонніх механізмів перегляду заборгованості також буде дуже корисним не лише для регіону Латинської Америки та Карибського басейну, але й для всіх країн із економікою, що розвивається [54].

- 2023 рік також може бути вдалим роком для регіональної інтеграції, хоча це залежить від політичної рішучості та прагматизму політичної влади в регіоні.

Нагадаємо, що сам регіон є основним напрямком експорту промислової продукції. [54].

- у сфері соціальних прав і соціального розвитку країни Латинської Америки та Карибського басейну можуть мати чудовий рік, спираючись на значний прогрес, який був досягнутий у сфері гендерної рівності. Регіон має амбітну програму щодо розвитку комплексних систем догляду, руху до суспільства піклування та збільшення кількості жінок на ринку праці, який сьогодні на цілих 24% нижчий, ніж рівень участі чоловіків. Крім того, регіон має унікальну можливість розвивати універсальні системи соціального захисту та зміцнювати сектори освіти та охорони здоров'я [54].

Таким чином, регіон Латинської Америка та Карибського басейну є також достатньо нерівномірним в розвитку, як і Африканський та Азійський. В той же час експерти прогнозують достатньо перспективний наступний рік за умов правильних реформ та суспільних впроваджень.

2.4. Механізми врегулювання проблеми нерівномірності економічного розвитку

Зменшення економічної нерівності є невід'ємною частиною Цілей сталого розвитку. Нерівність усередині та між країнами є постійною причиною для занепокоєння.

Схоже, що наслідки пандемії COVID-19 змінюють будь-які позитивні тенденції зменшення нерівності в доходах. Пандемія також посилила структурну та системну дискримінацію. Ринки, що розвиваються, і економіки, що розвиваються, переживають повільне відновлення, що збільшує різницю в доходах між країнами. У 2021 році кількість загиблих біженців і мігрантів у всьому світі досягла найвищого абсолютного значення за всю історію спостережень. Тим часом в Україні вирує війна, змушуючи ще більше людей залишати свої домівки та створюючи одну з найбільших криз біженців за останній час [56].

Подолання нерівності є однією з 17 цілей сталого розвитку (ЦСР). Ціль 10 має на меті скоротити до 2030 року нерівність, яка зберігається всередині та між країнами та ґрунтується на доході, статі, віці, інвалідності, сексуальній орієнтації, расі, класі, етнічній приналежності, релігії та можливостях. Зменшення цієї соціальної та економічної нерівності є не тільки ключовим фактором для того, щоб ніхто не залишився осторонь, це також необхідна умова для сталого скорочення бідності та соціальної єдності [56].

Згідно цілі 10 зменшити нерівність усередині та між країнами можна, запровадивши наступні заходи:

- до 2030 року поступово досягти та підтримувати зростання доходів найнижчих 40 % населення темпами, вищими за середні по країні.
- до 2030 року розширити можливості та сприяти соціальному, економічному та політичному залученню всіх, незалежно від віку, статі, інвалідності, раси, етнічного походження, походження, релігії, економічного чи іншого статусу.
- забезпечити рівні можливості та сприяння створенню належного законодавства у цьому відношенні.
- удосконалювати політику, особливо фіскальну, політику заробітної плати та соціального захисту, і поступово досягати більшої рівності.
- удосконалити регулювання та моніторинг глобальних фінансових ринків та інституцій.
- забезпечити розширене представництво та голос для країн, що розвиваються, щодо прийняття рішень у глобальних міжнародних економічних і фінансових установах з метою створення більш ефективних, надійних, підзвітних і легітимних установ [56].
- сприяти впорядкованій, безпечній, регулярній та відповідальній міграції та мобільності людей, у тому числі шляхом впровадження спланованої та добре керованої міграційної політики.

- запровадити принцип спеціального та диференційованого режиму для країн, що розвиваються, зокрема найменш розвинених країн, відповідно до угод Світової організації торгівлі.

- заохочувати офіційну допомогу розвитку та фінансові потоки, включаючи прямі іноземні інвестиції, до держав, де є найбільша потреба, зокрема найменш розвинених країн, африканських країн, малих острівних держав, що розвиваються, і країн, що не мають виходу до моря, відповідно до їхніх національних планів і програм.

- до 2030 року зменшити трансакційні витрати на грошові перекази мігрантів до менш ніж 3 % і ліквідувати коридори грошових переказів із вартістю вище 5 % [56].

Нерівність є основною перешкодою для сталого економічного зростання. На відміну від бідності — характеристики, яку можна визначити на індивідуальному рівні — нерівність є реляційною концепцією, яка стосується відмінностей між окремими особами чи групами та охоплює різні виміри:

- економічна нерівність (дохід, споживання або багатство);
- соціальна нерівність (доступ до освіти чи роботи);
- політична нерівність (рішення, участь, політичні ресурси);
- екологічна нерівність (наприклад, забруднення повітря чи води) і нерівний доступ до природних ресурсів та інших екосистемних послуг (наприклад, землі, парків і прісної води) [34].

Щоб зменшити нерівність, потрібно зрозуміти її причини та наслідки, які можуть бути складними та глибоко вкорінені в соціальних, економічних, політичних та екологічних системах і ресурсах. Для цього необхідно:

- розширити можливості жінок і створити можливості для молоді та незахищених громад
- підвищити економічну інтеграцію та створити гідну роботу та вищі доходи
- покращити соціальні послуги та забезпечити доступ до соціального захисту

- сприяти безпечній міграції та мобільності та боротися з нелегальною міграцією
- сприяти фінансовій політиці, спрямованій на бідних, і розвивати справедливі та прозорі податкові системи
- заохочувати мобілізацію внутрішніх ресурсів і стимулювати розвиток державного та приватного секторів [34].

Дослідницький фонд нерівності є ініціативою Європейської Комісії, яку впроваджує французьке агентство розвитку AFD (Agence française de développement). Він прагне покращити знання та розуміння економічної та соціальної нерівності, щоб краще реагувати на цей складний виклик розвитку.

Що стосується підтримки прав людей з обмеженими можливостями, фінансований ЄС проект «Подолання розриву» здійснює заходи для підвищення інклюзії людей з обмеженими можливостями як на міжнародному рівні, так і на рівні країни [34].

Зменшення нерівності є явним пріоритетом ЄС: як внутрішнім, як це закріплено в договорах ЄС і відображено в Європейському стовпі соціальних прав, так і зовнішнім, оскільки Європейський консенсус щодо розвитку робить пріоритетом політики співпраці ЄС у сфері розвитку викорінення бідності та боротьбу з дискримінацією, і нерівність.

Зменшення нерівності також ґрунтується на зобов'язаннях ЄС просувати та захищати права людини, оскільки принципи недискримінації та рівності доповнюють принципи міжнародного права з захисту прав людини [34].

Зменшення нерівності резонує з іншими ЦСР; такі як подолання бідності та голоду (ЦСР1 і ЦСР2), міцне здоров'я та добробут (ЦСР3), якісна освіта (ЦСР4), гендерна рівність (ЦСР5), чиста вода та санітарія (ЦСР6), доступна та чиста енергія (ЦСР7), гідна робота економічне зростання (ЦСР8), стійка інфраструктура та інклюзивна індустріалізація (ЦСР9), а також більш інклюзивні міста (ЦСР11) і стійкі екосистеми (ЦСР15) [34].

Такі проблеми та виклики, як бідність, зміна клімату, міграція чи економічні кризи, ніколи не обмежуються однією країною чи регіоном. Навіть у найбагатших країнах все ще є громади, які живуть у жахливій бідності. [38].

Політична, економічна та соціальна політики мають бути універсальною та приділяти особливу увагу потребам знедолених та маргіналізованих громад. Зменшення нерівності вимагає трансформаційних змін. Необхідно докласти більше зусиль для викорінення крайньої бідності та голоду, а також інвестувати більше в охорону здоров'я, освіту, соціальний захист і гідну роботу, особливо для молоді, мігрантів і біженців та інших уразливих груп. Усередині країни важливо розширювати можливості та сприяти інклюзивному соціальному та економічному зростанню. Можна забезпечити рівні можливості та зменшити нерівність у доходах, якщо скасуємо дискримінаційні закони, політику та практику [38].

Серед країн потрібно забезпечити кращу представленість країн, що розвиваються, у процесі прийняття рішень щодо глобальних проблем, щоб рішення були більш ефективними, надійними та підзвітними.

Уряди та інші зацікавлені сторони також можуть сприяти безпечній, регулярній та відповідальній міграції, в тому числі за допомогою спланованої та добре керованої політики, для мільйонів людей, які залишили свої домівки в пошуках кращого життя через війну, дискримінацію, бідність, відсутність можливостей та інші фактори міграції [38].

Пошук вирішення проблеми нерівномірності економічного розвитку світу буде мати змістовний позитивний вплив на країни світу в цілому. Втім, це зумовить появу низки трансформаційних процесів у світовій економіці, які можуть бути пов'язані зі зміною структури основних гравців, обсягів будь-яких операцій на світових ринках тощо. Окремо, необхідно буде переглянути засади функціонування основних відомих світових організацій. Такі значні процеси можуть мати відношення не лише до економічних, але й міжнародних організацій загального спрямування [26]. Зростання обсягів промислового виробництва через підвищення продуктивності існуючих та створення нових підприємств може стати причиною немалого зростання попиту на енергоресурси. Такі зміни можуть бути

фактором нестабільності світової економіки за відсутності достатніх альтернативних джерел енергії. Крім того, таке значне зростання обсягів промислового виробництва може призвести до загострення екологічних проблем. Підвищення рівня економічного розвитку буде слугувати збільшенню тривалості життя в країнах, які досліджуються. Це спричинить зростання кількості населення всього світу, за відсутності якихось значних змін в темпі приросту населення, що, в свою чергу, може призвести до виникнення нових ризиків щодо продовольчої безпеки світу [26].

Таким чином, враховуючи великий негативний вплив відповідних факторів на функціонування та розвиток світової економіки світовій спільноті необхідно докладати усіх необхідних зусиль для їх вирішення. Але, потрібно не забувати про всі можливі наслідки усунення нерівномірності економічного розвитку світу, щоб мінімізувати потенційні ризики.

ВИСНОВКИ

Одним з ключових понять економічної науки є економічний розвиток – розвиток, який включає в себе економічне зростання та вдосконалення соціально-економічних підходів.

Економічний розвиток – це довгострокове зростання обсягів виробництва за рахунок удосконалення продуктивних сил та способу їх поєднання. Статистично економічний розвиток проявляється в показниках ВВП та ВВП на душу населення країни. Соціальний складник включає в себе рівень розбіжності в доходах найбідніших та найбагатших верств населення, рівень зайнятості, кількість вільного часу, екологічні фактори, ступінь вартості товарів та послуг тощо.

З точки зору регулювання економіки проблема економічного розвитку полягає у: виявленні тих галузей, які є джерелом розвитку та створення відповідної структури економіки; визначення оптимального обсягу інвестицій, які зможуть забезпечити зростання національного доходу країни; визначення фактора виробничо-технічних інновацій; формування такої структури розвитку країни, яка призведе до економічного зростання.

Більш ширше поняття економічного розвитку запроваджено ООН через Індекс розвитку людського потенціалу (ІРЛП) для порівняльної оцінки бідності, грамотності, освіти, середньої тривалості життя та інших показників країни

Проблема нерівномірності економічного розвитку загострюється під впливом глобальних проблем сьогодення. На сучасному етапі розвитку світового господарства проблема нерівномірності набула глобального характеру. Нерівномірний розвиток є однією з невід’ємних складових у процесі глобалізації та уніфікації.

На глобальному рівні можна виокремити такі причини нерівномірності економічного розвитку країн, як: демографічна криза та колоніальна спадщина країн.

Найбільш повне розуміння про групи країн у світовій економіці надають дані міжнародних організацій, членами яких є більшість країн світу. До таких

організацій відносяться Організації Об'єднаних Націй, Міжнародний валютний фонду та Світовий банк. Але, оцінка, яку надають ці організації, груп країн дещо різняться через різну кількість країн-членів, які входять до складу таких організацій.

Також будь-яка класифікація базується на певних завданнях кожної з організацій. Ось наприклад, Світовий банк та Міжнародний валютний фонд більше звертають увагу на оцінку рівня економічного розвитку кожної країни, а ООН – на соціальні й демографічні аспекти економічного розвитку.

Для характеристики економіки країн світу аналізують такі основні показники як: ВНД або ВВП на душу населення, галузеву структуру економіки і наукомісткість галузей, рівень та якість життя населення.

Світовий банк розподіляє економіки світу на чотири групи за рівнем доходів: низький рівень, рівень нижчий за середній, рівень вище середнього та високий рівень.

Результатом нерівномірного розвитку економік світового господарства є те, що багато країн з низьким рівнем доходів мають залежність від фінансової допомоги міжнародних організацій. Надходження фінансування від Світового банку, а саме позичання грошей, у більшості цих країн йде на реалізацію великомасштабних проєктів та для оплати сфери соціального життя.

Сучасна європейська інтеграція має нерівномірний характер. Виникають значні нерівності між старими та новими країнами-членами ЄС, центро-периферійна структура європейської економіки стає досить диференційованою. З одного боку, швидкими темпами розвиваються нові країни-члени ЄС, з іншого – посилюється економічне відставання південних країн-членів. За таких умов подолання нерівностей між центром та периферією набуває пріоритетного значення для сучасної регіональної політики ЄС.

Країни-члени ЄС часто порівнюють одна з одною за певними статистичними даними. В основі регіональної статистики ЄС лежить NUTS – класифікація територіальних статистичних одиниць ЄС. Ця регіональна класифікація для держав-членів ЄС базується на ієрархії регіонів і поділяє кожну державу-член на

регіони, які класифікуються відповідно до трьох різних рівнів, охоплюючи рівні NUTS 1, 2 і 3 від більших до менших територій. Деякі країни-члени ЄС мають відносно невелике населення та/або територію, і тому вони не можуть бути поділені на деякі (або навіть на всі) різні рівні класифікації NUTS.

Для країн, які не є членами ЄС – ЄАВТ та країн-кандидатів – замість NUTS використовується поняття «статистичні регіони». Тут застосовуються ті самі принципи, що й ті, що використовувалися при створенні класифікації NUTS, але ґрунтується на джентльменських угодах між зацікавленими країнами та Євростатом (а не на законодавчій основі). Історично регіональні витрати ЄС розподілялися на основі валового внутрішнього продукту (ВВП) на душу населення. З 2021 року правила розподілу фінансування спростилися: їх адаптували до місцевих стратегій розвитку, які продовжують враховувати ВВП на душу населення, а також інформацію про соціально-економічну та екологічну ситуацію (наприклад, безробіття серед молоді, низький рівень освіти, прийом та інтеграція мігрантів або зміна клімату).

Є багато причин, які можуть пояснити розподіл і концентрацію економічної діяльності в різних регіонах ЄС: наявність природних ресурсів, розташування та ландшафт, дослідницькі парки поблизу університетів, фінансові, комунікаційні та медіа-послуги в столицях. Протягом 2021–2027 років рамки регіонального розвитку та політики згуртованості в ЄС зосереджуються на наданні коштів найменш розвиненим регіонам ЄС. Ключова ідея політики єдності ЄС полягає в тому, щоб допомогти регіонам зблизитися/наздогнати розвиток один одного.

У різних субрегіонах Азії рівень економічного розвитку й спеціалізація суттєво відрізняються. Такий факт історично склався відповідно до наявних кліматичних умов і ресурсів у цих регіонах. В Африці зростає економічна нерівність. Тут знаходяться сім найбільш нерівних націй у світі, що робить його другим найбільш нерівним континентом з точки зору розподілу багатства. Згідно зі звітом Oxfam, три мільярда мають таке ж багатство як 50% найбідніших африканців, або близько 650 мільйонів людей. Але африканські країни в цілому

досягають прогресу в боротьбі з нерівністю. Для них це свідчення того, що вони досягають успіху, незважаючи на величезні перешкоди та труднощі.

У 2022 році країни Латинської Америки та Карибського басейну зіткнулися з наслідками серії потрясінь, які погіршили умови їхнього інвестування та виробництва, включаючи світову фінансову кризу, економічну напруженість між основними полюсами світової економіки, пандемію COVID-19, війну в Україні та відродження інфляції в контексті загострення надзвичайної екологічної ситуації та прискорення технологічної революції. У регіоні поєднання зовнішніх і внутрішніх факторів, що впливають із прийнятих політичних рішень або відсутності таких рішень, зменшило спроможність до економічного зростання та створення якісних робочих місць і завадило боротьбі з бідністю та крайньою бідністю.

Зіткнувшись із цією реальністю, Економічна комісія ООН для Латинської Америки та Карибського басейну (ECLAC) виступає за те, щоб країни Латинської Америки та Карибського басейну подвоїли свої зусилля, щоб відновити свою економіку, а також трансформувати моделі розвитку країн, зосереджуючи ці зусилля навколо політики продуктивної трансформації та диверсифікації разом із великим державним і приватним сектором. Країнам потрібен інвестиційний поштовх, який би дозволив прискорити структурні зміни та технологічну та цифрову трансформацію для досягнення високих, стійких темпів зростання та стійкого та інклюзивного розвитку.

Зменшення економічної нерівності є невід'ємною частиною Цілей сталого розвитку. Нерівність усередині та між країнами є постійною причиною для занепокоєння.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Огаренко Т. Ю. Категорії «економічний розвиток» і «розвиток економіки»: суть та співвідношення / Т. Ю. Огаренко. // Сталий розвиток економіки. – 2013. – С. 265–270.
2. Silve A. The main indicators of economic development. Agence Francaise de Dveloppement Paris School of Economics. URL: <https://www.studeersnel.nl/nl/document/universiteit-van-amsterdam/principles-of-economics-and-business/collegeaantekeningen/1-the-main-indicators-of-economic-development/6031287/view>
3. Milanovic B. Global inequality: a new approach for the age of globalization. The Belknap press of Harvard university press. 2016. 299 p.
4. Кирилич Х. В. Еволюція поняття "нерівномірності економічного розвитку світового господарства" в економічній літературі / Х. В. Кирилич // Збірник наукових праць [Буковинського університету]. Економічні науки. - 2014. - Вип. 10. - С. 195-202. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/znpn_2014_10_27
5. Torado M. Economic development/ M. P. Torado, S. C. Smith// Addison Wesley. United Kingdom- 2003. - P. 864
6. Rutherford D. Routledge Dictionary of Economics/ D. Rutherford// Cornwall. - Great Britain - 2005 . - 498 p.
7. Jones A. Dictionary of Globalization/ Andrew Jonson// Polity Press. -2006. - 264 p.
8. Human Development Index (HDI) // Human development reports. URL: <https://hdr.undp.org/data-center/human-development-index#/indicies/HDI>.
9. Сахаров В.Є. Міжнародна економіка/ Сахаров В.Є., Будкін В., Єрохін С., Зав'ялова О., БелінськаЯ., Павлюк О.// - К.: Національна академія управління, 2008.- 432 с.
10. Економічна енциклопедія: У трьох томах. Т. 1. /С.В. Мочерний. -К.: Видавничий центр "Академія", 2000. - 864 с.

11. Mackinnon D. An Introduction to Economic Geography: Globalization, Uneven Development and Place / D. Mackinnon, A. Cumbers // Prentice Hall; 1 edition/ London. - 2007. - 376p.
12. Столярчук Я. М. Глобальні асиметрії" економічного розвитку: [монографія] / Ярослава Михайлівна Столярчук. -К.: КНЕУ, 2009. - 302 с.
13. Столярчук Я. М. Асиметрія глобального розвитку: соціально-економічний вимір: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня док. ек. наук: 08.00.02 «Світове господарство і міжнародні економічні відносини»/ Я. М. Столярчук. - Київ", 2009. - 39 с. URL: https://kneu.edu.ua/userfiles/d-26.006.02/2009/Stolyarchuk_Iaroslava.rtf
14. Халіна О. В. Нерівномірність економічного розвитку країн світу як глобальна проблема сучасності [Електронний ресурс] / О. В. Халіна // БІЗНЕСІНФОРМ, № 5. – 2018. – URL: https://www.business-inform.net/export_pdf/business-inform-2018-5_0-pages-15_20.pdf
15. Sustainable development goals. Goal 10: reduced inequalities. URL: <http://www.undp.org/content/undp/en/home/sustainable-development-goals/goal-10-reduced-inequalities/targets/>
16. Гай-Нижник П. П. Лібералізм як філософська, політична та економічна теорія: нарис історії становлення та розвитку. Гілея. 2014. Вип. 9 (88). С. 5–14.
17. Єрмоленко О. О., Красноносова О. М. Теоретичні аспекти формування просторової асиметрії розміщення трудових ресурсів в економіці регіону. Регіональна економіка. 2013. № 1. С. 52–56
18. Білорус О. Г. Глобалізація. Прийняти виклик часу. Віче. 2000. № 12. С. 131–146
19. Sutcliffe B. World inequality and Globalization. In Globalization and Economy. Vol. 1. Globalizing Markets and Capitalism / ed. by P. James, B. K. Gills. Los Angeles : Sage publications, 2007. P. 276–307.
20. Безрукова Н. В. Сучасні проблеми глобальної економіки. Науковий вісник Полтавського університету економіки і торгівлі. Серія : Економічні науки. 2011. № 6 (2). С. 39–42

21. Causes of uneven development URL:
https://www.coolgeography.co.uk/gcsen/EW_Causes_Uneven_development.php.
22. Чебаненко Є. А. Нерівномірність соціально-економічного розвитку країн в умовах глобальних трансформацій [Електронний ресурс] / Є. А. Чебаненко. – 2021. URL: <https://dspace.nau.edu.ua/bitstream/>
23. World Bank Country and Lending Groups // World Bank. URL:
<https://datahelpdesk.worldbank.org/knowledgebase/articles/906519-world-bank-country-and-lending-groups>
24. Резнікова Н. В. Ідентифікаційні характеристики розвинених країн у мандатах міжнародних організацій: ознаки передової економіки у фокусі дослідження / Н. В. Резнікова, О. А. Іващенко, Н. В. Курбала // Економіка та держава, № 9. – 2020. URL: http://www.economy.in.ua/pdf/9_2020/5.pdf.
25. New World Bank country classifications by income level: 2022-2023 // World Bank Blogs URL: <https://blogs.worldbank.org/opendata/new-world-bank-country-classifications-income-level-2022-2023>.
26. Сидоренко П. О. Нерівномірність економічного розвитку країн як фактор дестабілізації світової економіки / П. О. Сидоренко. URL:
<https://dspace.nuft.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/23275/1/43.pdf>.
27. World economic situation and prospects 2022. URL:
https://www.un.org/development/desa/dpad/wp-content/uploads/sites/45/WESP2022_ANNEX.pdf.
28. Власенко Ю. Г. Класифікація країн на основі показників індексу інклюзивного розвитку / Ю. Г. Власенко, Т. О. Власенко // Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Економіка і управління. – 2020. URL:
https://www.econ.vernadskyjournals.in.ua/journals/2020/31_70_2/31_70_2_1/12.pdf.
29. Global recovery continues, but the momentum has weakened and uncertainty has increased. URL:
<https://www.imf.org/en/Publications/WEO/Issues/2021/10/12/world-economic-outlook-october-2021>.

30. World Economic Outlook, October 2020: A Long and Difficult Ascent // International Monetary Fund. – 2020. URL: <https://www.imf.org/en/Publications/WEO/Issues/2020/09/30/world-economic-outlook-october-2020>.

31. Countering the cost-of-living crisis // World economic outlook report. URL: <https://www.imf.org/en/Publications/WEO/Issues/2022/10/11/world-economic-outlook-october-2022>.

32. A rocky recovery [Электронный ресурс] // World Economic Outlook – Режим доступа до ресурсу: https://www.imf.org/en/Publications/WEO/Issues/2023/04/11/world-economic-outlook-april-2023?cid=ca-com-compd-pubs_belt.

33. World migration report 2022 // International Organization for Migration. – 2021. URL: <https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/igo/legalcode>.

34. International Partnerships // European Commission. URL: https://international-partnerships.ec.europa.eu/policies/human-development/reducing-inequalities_en.

35. Statistical Yearbook. World food and agriculture // Food and Agriculture Organization of the United Nations. – 2022. URL: <https://www.fao.org/3/cc2211en/cc2211en.pdf>.

36. Ranking of National Higher Education Systems 2020 // U21. – 2020. URL: https://universitas21.com/sites/default/files/2020-04/U21_Rankings%20Report_0320_Final_LR%20Single.pdf.

37. Consequences of Uneven Development URL: https://www.goconqr.com/p/9443328/slide/654633?dont_count=true&frame=true&fs=true.

38. Reduced inequalities: Why it matters // Sustainable Development Goals. – 2020. URL: https://www.un.org/sustainabledevelopment/wp-content/uploads/2018/01/10_Why-It-Matters-2020.pdf.

39. Consequences of uneven development // Cool Geography. URL: https://www.coolgeography.co.uk/gcsen/EW_Consequences_Uneven_development.php

40. Consequences of uneven development in LICs and HICs // BBC URL: <https://www.bbc.co.uk/bitesize/guides/z838xsg/revision/5>.
41. Кушнір Н. О. Нерівномірність економічного розвитку країн ЄС / Н. О. Кушнір, Д. М. Стебляк // Науковий вісник Ужгородського національного університету. – 2016. URL: http://www.visnyk-econom.uzhnu.uz.ua/archive/8_1_2016ua/31.pdf.
42. Eurostat regional yearbook // Eurostat. – 2022. URL: <https://ec.europa.eu/eurostat/documents/15234730/15242104/KS-HA-22-001-EN-N.pdf/ffb89e8c-a7c9-517e-101f-13462ba1cf65?t=1667398021883>.
43. Winter 2023 Economic Forecast: EU Economy set to avoid recession, but headwinds persist // European Commission. URL: https://economy-finance.ec.europa.eu/economic-forecast-and-surveys/economic-forecasts/winter-2023-economic-forecast-eu-economy-set-avoid-recession-headwinds-persist_en#:~:text=Growth%20for%202022%20is%20now,in%202024%20in%20the%20EU.
44. Нерівномірність економічного розвитку субрегіонів Азії та особливості їхньої участі в міжнародному поділі праці. Зв'язки України з країнами Азії // History. URL: <https://uahistory.co/pidruchniki/maslyak-geography-10-class-2018-standard-level/25.php>.
45. Asian Development Blog Straight Talk from Development Experts. URL: <https://blogs.adb.org/>.
46. Global gloom dims asian prospects // Asian development outlook. – 2022. URL: <https://www.adb.org/sites/default/files/publication/844296/ado-supplement-december-2022.pdf>.
47. Africa in 2023: Continuing political and economic volatility // Chatham House. URL: <https://www.chathamhouse.org/2023/01/africa-2023-continuing-political-and-economic-volatility>.
48. Africa's Rapid Economic Growth Hasn't Fully Closed Income Gaps // IMF BLOG. URL: <https://www.imf.org/en/Blogs/Articles/2022/09/20/africas-rapid-economic-growth-hasnt-fully-closed-income-gaps>.

49. Inequality in Southern Africa. An assessment of the Southern African Customs Union // The World Bank. – 2022. URL: <https://documents1.worldbank.org/curated/en/099125303072236903/pdf/P1649270c02a1f06b0a3ae02e57eadd7a82.pdf>.

50. Africa grows, so does income inequality // Global Business Outlook. – 2023. URL: <https://www.globalbusinessoutlook.com/africa-grows-so-does-income-inequality/>.

51. New World Bank Report Assesses Sources of Inequality in Five Countries in Southern Africa // The World Bank. – 2022. URL: <https://www.worldbank.org/en/news/press-release/2022/03/09/new-world-bank-report-assesses-sources-of-inequality-in-five-countries-in-southern-africa>.

52. Latin America Faces Slowing Growth and High Inflation Amid Social Tensions // IMF BLOG. – 2023. URL: <https://www.imf.org/en/Blogs/Articles/2023/02/01/latin-america-faces-slowing-growth-and-high-inflation-amid-social-tensions>.

53. Latin America Outlook 2023: Down, not out // JPMorgan Chase & Co. – 2022. URL: <https://privatebank.jpmorgan.com/gl/en/insights/investing/latin-america-outlook-2023-down-not-out>.

54. How Latin American and Caribbean countries can mitigate slow growth in 2023. World Economic Forum. – 2023. URL: <https://www.weforum.org/agenda/2023/01/2023-will-be-a-challenging-year-for-latin-america-and-the-caribbean-here-are-some-policy-priorities/>.

55. Total Annual Gross Domestic Product (GDP) at current prices in dollars // CEPALSTAT Statistical Databases and Publications. – 2023. URL: <https://statistics.cepal.org/portal/cepalstat/dashboard.html?theme=2&lang=en>.

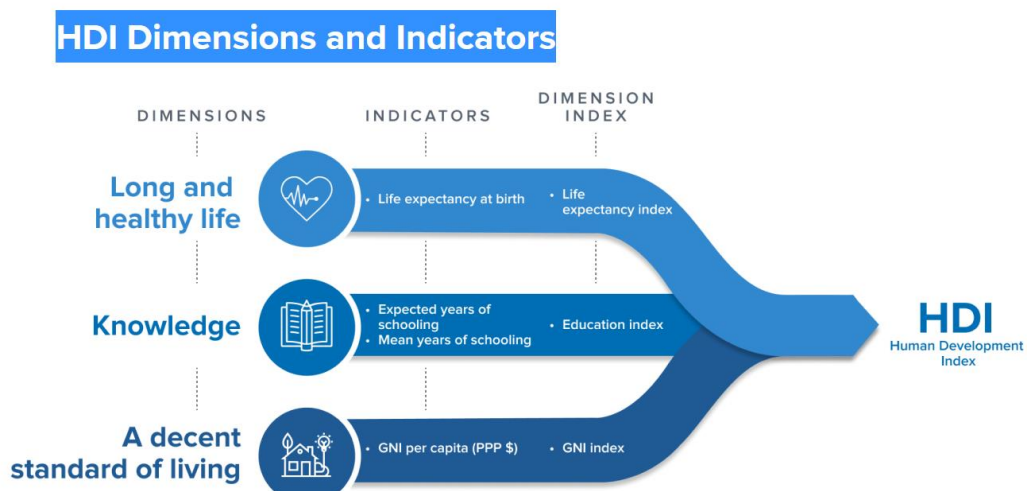
56. Transforming our world: the 2030 Agenda for Sustainable Development // United Nations. URL: <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N15/291/89/PDF/N1529189.pdf?OpenElement>.

57. Скільки людей досі не мають доступу до Інтернету і чим це загрожує. URL: <https://www.unian.ua/world/skilki-lyudey-dosi-ne-mayut-dostupu-do-internetu-i-chim-ce-zagrozhuje-11970696.html>

ДОДАТКИ

ДОДАТОК А

Параметри та показники Індексу людського розвитку [8]

Таблиця Б.1 – Розвинуті економіки [27]

Table A
Developed economies

Northern America	Europe		Major developed economies (G7)
	European Union	Other Europe	
Canada United States	EU-15 Austria ^a Belgium ^a Denmark ^a Finland ^a France ^a Germany ^a Greece ^a Ireland ^a Italy ^a Luxembourg ^a Netherlands ^a Portugal ^a Spain ^a Sweden	Iceland Norway Switzerland United Kingdom ^c	Canada France Germany Italy Japan United Kingdom United States
Developed Asia and Pacific	EU-13 ^b Bulgaria Croatia Cyprus ^a Czechia Estonia ^a Hungary Latvia ^a Lithuania ^a Malta ^a Poland Romania Slovakia ^a Slovenia ^a		
Australia Japan New Zealand			

^a Member of euro area.^b Used in reference to the 13 countries that joined the EU since 2004.^c The United Kingdom withdrew from the EU on 31 January 2020 and is therefore excluded from all EU aggregations.

Таблиця Б.2 – Перехідні економіки [27]

Table B
Economies in transition

South-Eastern Europe	Commonwealth of Independent States and Georgia ^a	
Albania Bosnia and Herzegovina Montenegro North Macedonia Serbia	Armenia Azerbaijan Belarus Georgia ^a Kazakhstan Kyrgyzstan	Republic of Moldova Russian Federation Tajikistan Turkmenistan Ukraine ^b Uzbekistan

^a Georgia officially left the Commonwealth of Independent States on 18 August 2009. However, its performance is discussed in the context of this group of countries for reasons of geographic proximity and similarities in economic structure.^b Starting in 2010, data for the Ukraine excludes the temporarily occupied territory of the Autonomous Republic of Crimea and Sevastopol.

Таблиця Б.3– Розвинуті економіки за регіонами [27]

Developing economies by region^a

Africa		Asia	Latin America and the Caribbean
North Africa	Southern Africa	East Asia ^b	Caribbean
Algeria	Angola	Brunei Darussalam	Bahamas
Egypt	Botswana	Cambodia	Barbados
Libya	Eswatini	China	Belize
Mauritania	Lesotho	Democratic People's Republic of Korea	Guyana
Morocco	Malawi	Fiji	Jamaica
Sudan	Mauritius	Hong Kong SAR ^c	Suriname
Tunisia	Mozambique	Indonesia	Trinidad and Tobago
Central Africa	Namibia	Kiribati	Mexico and Central America
Cameroon	South Africa	Lao People's Democratic Republic	Costa Rica
Central African Republic	Zambia	Malaysia	Cuba
Chad	Zimbabwe	Mongolia	Dominican Republic
Congo	West Africa	Myanmar	El Salvador
Equatorial Guinea	Benin	Papua New Guinea	Guatemala
Gabon	Burkina Faso	Philippines	Haiti
Sao Tome and Principe	Cabo Verde	Republic of Korea	Honduras
	Côte d'Ivoire	Samoa	Mexico
East Africa	Gambia	Singapore	Nicaragua
Burundi	Ghana	Solomon Islands	Panama
Comoros	Guinea	Taiwan Province of China	South America
Democratic Republic of the Congo	Guinea-Bissau	Thailand	Argentina
Djibouti	Liberia	Timor-Leste	Bolivia (Plurinational State of)
Eritrea	Mali	Vanuatu	Brazil
Ethiopia	Niger	Viet Nam	Chile
Kenya	Nigeria	South Asia	Colombia
Madagascar	Senegal	Afghanistan	Ecuador
Rwanda	Sierra Leone	Bangladesh	Paraguay
Somalia	Togo	Bhutan	Peru
South Sudan		India	Uruguay
Uganda		Iran (Islamic Republic of)	Venezuela (Bolivarian Republic of)
United Republic of Tanzania		Maldives	
		Nepal	
		Pakistan	
		Sri Lanka	
		Western Asia	
		Bahrain	
		Iraq	
		Israel	
		Jordan	
		Kuwait	
		Lebanon	
		Oman	
		Qatar	
		Saudi Arabia	
		State of Palestine	
		Syrian Arab Republic	
		Turkey	
		United Arab Emirates	
		Yemen	

^a Economies systematically monitored for the World Economic Situation and Prospects report. These analytical groupings differ from the geographical aggregations defined according to M49.

^b Throughout the report the term 'East Asia' is used in reference to this set of developing countries, and excludes Japan.

^c Special Administrative Region of China.

Таблиця Б.4— Зростання світового виробництва та ВВП за регіонами [27]

Table A.4

Growth of world output and gross domestic product by SDG regions

Annual percentage change

	2019	2020	2021 ^a	2022 ^b	2023 ^b
World	2.5	-3.4	5.5	4.0	3.5
Africa	2.8	-3.0	4.7	4.0	3.7
North Africa	2.9	-4.6	7.7	4.9	3.0
East Africa	5.4	0.1	3.9	4.6	5.4
Middle Africa	0.8	-2.5	1.4	3.1	3.9
Southern Africa	0.3	-7.0	3.8	2.5	2.4
West Africa	3.4	-0.8	3.2	3.7	4.0
Americas	1.7	-4.3	5.7	3.3	2.4
Northern America	2.3	-3.6	5.5	3.5	2.4
Latin America and the Caribbean	-0.6	-7.4	6.5	2.2	2.5
Caribbean	2.5	-9.1	4.4	4.8	4.3
Central America	0.2	-8.2	6.1	3.2	2.4
South America	-1.1	-6.9	6.7	1.7	2.5
Asia	3.8	-1.1	6.0	4.8	4.9
Central Asia	4.7	-0.4	4.7	4.7	4.2
East Asia	4.2	0.4	6.4	4.6	4.9
South Asia	3.1	-4.7	7.4	5.9	5.6
South-east Asia	4.4	-3.9	2.8	4.8	5.5
Western Asia	1.5	-3.5	4.7	4.8	3.6
Europe	1.7	-6.1	4.8	3.9	2.5
Eastern Europe	3.0	-3.4	4.6	3.3	3.1
Northern Europe	1.8	-6.2	5.8	4.1	2.4
Southern Europe	1.2	-9.2	5.5	4.6	2.9
Western Europe	1.5	-5.6	4.0	3.6	2.2
Oceania	2.1	-2.4	3.2	4.1	3.0

Source: UN DESA, based on data of the United Nations Statistics Division and UN DESA forecasts.**Notes:** Regional aggregates in this table follow geographic regions defined under the Standard Country or Area Codes for Statistical Use (known as M49) and are not strictly comparable to those in the WESP. Full details on the M49 standard can be found at the [United Nations Statistics Division](#). Calculated at 2015 prices and exchange rates. Figures are based on the countries actively monitored for the World Economic Situation and Prospects report.**a** Partly estimated.**b** Baseline scenario forecasts, based in part on UN DESA World Economic Forecasting Model.

Бідні країни з великими боргами [27]

Table G
Heavily indebted poor countries (as of March 2020)

Post-completion point HIPC ^a		Pre-decision point HIPC ^b
Afghanistan	Haiti	Eritrea
Benin	Honduras	Sudan
Bolivia	Liberia	
Burkina Faso	Madagascar	
Burundi	Malawi	
Cameroon	Mali	
Central African Republic	Mauritania	
Chad	Mozambique	
Comoros	Nicaragua	
Congo	Niger	
Côte D'Ivoire	Rwanda	
Democratic Republic of the Congo	Sao Tome and Principe	
Ethiopia	Senegal	
Gambia	Sierra Leone	
Ghana	Somalia	
Guinea	Togo	
Guinea-Bissau	Uganda	
Guyana	United Republic of Tanzania	
	Zambia	

Source: The World Bank and the International Monetary Fund (<https://www.worldbank.org/en/topic/debt/brief/hipc>).

^a Countries that have qualified for irrevocable debt relief under the HIPC Initiative.

^b Countries that are potentially eligible and may wish to avail themselves of the HIPC Initiative or the Multilateral Debt Relief Initiative (MDRI).

Західна півкуля: інфляція, кінець періоду [52]

Western Hemisphere: Inflation, end of period

(year-over-year percent change)

	2021	EST. 2022	PROJECTIONS	
			2023	2024
North America	7.2	6.9	2.8	2.2
Canada	4.7	6.7	3.3	2.1
Mexico	7.4	8.5	4.8	3.5
United States	7.4	6.7	2.5	2.1
Puerto Rico	4.2	4.8	2.3	2.5
South America	14.1	18.3	12.7	8.9
Argentina	50.9	95.9	60.0	44.0
Bolivia	0.9	3.8	3.5	3.5
Brazil	10.1	5.8	5.7	3.5
Chile	7.1	12.5	5.0	3.0
Colombia	5.6	12.7	7.3	3.2
Ecuador	1.9	3.7	2.3	1.3
Paraguay	6.8	8.2	4.2	4.0
Peru	6.4	8.0	3.0	2.3
Uruguay	8.0	8.9	7.2	5.8
Venezuela	686.4	220.0	150.0	n.a.
CAPDR	5.1	7.4	4.5	3.5
Costa Rica	3.3	8.3	4.1	3.4
Dominican Republic	8.5	7.2	4.9	4.0
El Salvador	6.1	6.0	2.0	1.5
Guatemala	3.1	10.0	5.5	4.5
Honduras	5.3	9.8	6.2	4.0
Nicaragua	7.2	11.2	6.1	4.8
Panama	2.6	2.2	3.1	2.0
Caribbean: Tourism dependent	5.4	8.1	4.5	3.5
Antigua and Barbuda	1.2	8.5	2.8	2.0
Aruba	3.6	6.3	3.0	2.4
The Bahamas	4.1	7.0	4.3	3.2
Barbados	5.2	10.0	6.7	4.2
Belize	4.9	6.7	2.5	2.0
Dominica	3.5	7.2	4.7	2.0
Grenada	1.9	4.5	3.2	2.0
Jamaica	7.3	9.5	5.5	4.5
St. Kitts and Nevis	1.9	6.0	1.0	2.0
St. Lucia	4.1	5.5	2.3	2.0
St. Vincent and the Grenadines	3.4	8.0	2.1	2.0

Caribbean: Non-tourism dependent	11.7	19.1	10.8	6.5
Haiti	13.1	38.7	21.0	13.4
Commodity exporters	10.9	11.4	7.0	4.2
Guyana	5.7	9.4	6.0	4.1
Suriname	60.7	35.2	22.9	12.1
Trinidad and Tobago	3.5	7.6	4.4	2.4
Latin America and the Caribbean	11.6	14.8	9.9	7.0
LAC excluding Venezuela	11.6	14.8	9.9	7.0
LAC excluding Argentina and Venezuela	7.8	7.9	5.2	3.4
LA5	8.3	8.0	5.4	3.4

Sources: IMF, World Economic Outlook database; and IMF staff calculations.
 Note: Projections are based on information available up to mid-Jan 2023. Regional aggregates are purchasing-power-parity GDP-weighted geometric averages. Venezuela is excluded from all inflation aggregates. CAPDR = Central America, Panama, and the Dominican Republic; LAC = Latin America and the Caribbean.

Ім'я користувача:

Сектор наукометрії Воловненко Катерина

ID перевірки: 1014902069

Дата перевірки:

03.05.2023 13:14:47 EEST

Тип перевірки:

Doc vs Internet + Library

Дата звіту:

03.05.2023 13:29:33 EEST

ID користувача: 100005753

Назва документа: Тишлек Є.М. НЕРІВНОМІРНІСТЬ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ КРАЇН В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

Кількість сторінок: 68

Кількість слів: 16205 Кількість символів: 119041

Розмір файлу: 206.08 KB ID файлу: 1014598897

11%

Схожість

Найбільша схожість: 1.6% з Інтернет-джерелом (<https://vchys.com.ua/geography/10-klas/306-nerivnomst-ekonomchn...>)

8.66% Джерелаз Інтернету

291

Сторінка 70

4.91% Джерелаз Бібліотеки

546

Сторінка 73

0.96% Цитат

Цитати

5

Сторінка 74

Не знайдено жодних посилань

0%

Вилучень

Немає вилучених джерел

Модифікації

Виявлено модифікації тексту. Детальна інформація доступна в онлайн-звіті.

Замінені символи

185